

MAJLÁTH GYÖRGY TUDOMÁNYOS PÁLYÁZAT

**Ezt egy életen át kell játszani –
és még azon is túl**

**Büntetőjogi Szekció – A tényleges életfogytig tartó
szabadságvesztés emberi jogi megítélése – érvek, ellenérvek**

Kegyetlen gyilkosok

„Sz. Zoltán 1998 áprilisa és 2001 augusztusa között négy nőt ölt meg. Két áldozatát egy tanyára csalta, ahol többször fejbe vágta őket, holttestüket pedig a tanya közelében elásta. A harmadik áldozatot egy gyümölcsösben fojtotta meg, a holttestet ugyanacsak a közelben ásta el. A negyedik nőt pedig a vádlott 300 ezer forintért gyilkolta meg.”¹

„B. Zsolt 2000. július 4-én késő este, a barátnőjével történt veszekedés után, öngyilkossági szándékkal magához vette fegyverét, majd bement a VI. kerületben lévő, Teréz körúti McDonald's étterembe, és 1-1,5 méterről fejbe, illetve mellbe lőtt három huszonéves fiatal, majd az utcán hasba lőtte negyedik áldozatát.”²

„A két férfi 2010 májusában és októberében felcsalt egy-egy férfit a fiatalkorú másodrendű vádlott otthonába. Mindkettőjüket megölték, egyiküket megerőszakolták, majd a kemencében elégették a holttestüket.”³

„A mozsói illetőségű P. Márió 2012. március 16-án két, előző éjjel engedély nélkül elejtett gímszarvast nyúzott meg és zsigerelt ki, amikor a természetjáró és a vadász megzavarta. Az orvvadász a felelősségre vonástól tartva a pisztolyával mindkét férfit meglőtte, majd a természetjárónak elvágta a nyakát.”⁴

„P. László július 8-án hajnali két óra után pécsi, Dugonics utcai lakása előtt szólította meg a születésnapjára összejövetelről hazafelé tartó B. Katát. Az alkohol és drog befolyása alatt álló férfi kedves, de egyúttal tovakodó volt, és a lány, félve attól, hogy kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet, nem mert felmenni az otthonába, hanem tovább sétált. A vádlott követte, egy játszótérre kényszerítette, megerőszakolta, és közben, hogy ellenállását megtörje, megfojtotta. Magához vette a sértett pénztárcáját és mobiltelefonját, a holttestet pedig egy közeli szakadékba gurította.”⁵

„P. Erika felbérelt két hajléktalan férfit, hogy öljék meg a kisfiút. A nő a gyereket hibáztatta azért, hogy megromlott a viszonya élettársával, a fiú nevelőapjával. A nő és bűntársai, K. József és B.

¹ Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20040910eletfogytiglant.html>

² <http://index.hu/bulvar/oktogen0213/>

³ http://hvg.hu/itthon/20131113_Tenyleges_eletfogytiglant_kapott_a_brutal

⁴ <http://mno.hu/belfold/tenyleges-eletfogytiglant-kapott-az-orvvadasz-1148536>

⁵ http://www.atv.hu/belfold/20130405_tenyleges_eletfogytiglant_kert_az_ugyesz_p_laszlor

József 2012. október 29-én este a Kaposvár melletti erdőbe csalták a fiút. B. József ott a gyereket leütötte, majd kegyetlenül megölte. Közben a másik férfi megásta a sírját. P. Erika világított nekik zseblámpával, hogy borzalmas tettüket végrehajthassák a sötétben...”⁶

A sort még oldalakon keresztül folytathatnánk. De mi a közös a fenti újságcikk részletekben? Valamennyi elkövetőt a bíróságok a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása mellett életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéssel sújtottak.

Valamennyien olyan súlyos, brutális cselekményeket hajtott végre, melyek megalapozzák azt, hogy a társadalomba többé ne engedjék vissza őket. Tényleges életfogytig tartó büntetés esetén ugyanis a bíró kizárja a feltételes szabadságra helyezés lehetőségét is. Most már megteheti ezt a bíróság, 1999. március 1. napjától kezdődően. Vagyis az életfogytig már tényleg az elítélt élete végéig tarthat.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, a bűnözés jelenlegi viszonyai között, mint lehetőség, szükséges és indokolt. (...) Az ilyen büntetés kiszabása általában csak a legsúlyosabb, több körülmény folytán is súlyosabban minősülő élet elleni bűncselekmények elkövetőivel szemben indokolt.” – mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság a hazánkban először tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabott ítélet legfelsőbb bírósági eljárása során.⁷ A Fővárosi Ítéltábla 1. Bf. 159/2003. számú ítélete szerint ez a büntetés kellően kifejezésre juttatja a büntetéssel szembeni egyik legfontosabb követelményt, az arányosság elvét, és megfelel a társadalom igazságérzetének.

Ez azonban nem mindig volt így, és az sem mindegy, hogy kit, mikor ítélnék el.

1988. augusztus 15-én hajnalban brutális gyilkosság történt Csengelén. H. T. Imre élettársán akart bosszút állni, mert az asszony elhagyta őt. Elhatározta, megöli a nőt, majd rágyújtja a házat. 100 liter benzint vásárolt fiával, majd L. János nevű barátja szerzett fegyvert. A benzint palackokba töltötték, és hajnalban a tanyához mentek. Pontosan, név szerint tudták, kik tartózkodnak az épületben. A Molotov-koktélokot egy adott jelre meggyújtották, és bedobálták a házba. H. T. Imre az épületből kimenekülő asszonyt elhurcolta és agyonlőtte, utána magával is végzett. A lángoló épületben 11 ember tartózkodott, köztük gyermekek, idősek, valamint egy ikrekkel várandós fiatal nő is. A 78 éves K. Józsefné és a 15 éves S. Mónika a helyszínen szénné égtek. A többieket súlyos, életveszélyes állapotban szállították a szegedi bőrklinikára és a gyermekkórházba. Testfelületük 35-80 százaléka megégett. Augusztus 19-én meghalt a 11 éves S. József, augusztus 27-én a 41 éves S.

⁶ <http://www.nlcafe.hu/ezvan/20140522/tenyleges-életfogytiglan-halalbuntetes-borton/>

⁷ A Legfelsőbb Bíróság – mai nevén Kúria – Bf.V.93/2000. számú ügyben hozott határozata indokolása

Józsefné, augusztus 30-án az 1 éves H. T. Tamás, szeptember 12-én az ikreivel terhes, 20 éves N. Ildikó és magzatai, szeptember 20-án a 11 éves Cs. Tímea.

Első fokon, 1989. január 26-án a Csongrád Megyei Bíróság hirdetett ítéletet. L. J.-t és H. T. L.-t társtetteségben, nyereségvágyból, különös kegyetlenséggel, több emberen elkövetett emberölés büntetében mondták ki bűnösnek. A Legfelsőbb Bíróság egy évvel később, 1990. február 1-jén részben megváltoztatta az ítéletet: a többszörösen büntetett előéletű L. J.-t halálbüntetés helyett életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte, és 10 évre eltiltotta a közügyek gyakorlásától. L.J. annak köszönheti megmenekülését az akasztófától, hogy a másodfokú ítélet előtt eltörölték a halálbüntetést.⁸

Akkor pedig mivel nem létezett tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés, legkorábban 20 év múlva kérvényezhette feltételes szabadlábra helyezését. Ha tehát tettét egy évvel korábban követi el, kivégzik, ha három évvel később, akkor már 25 évet kellett volna várnia a feltételesig.

Magyarországon 1999. március 1. napja óta beszélhetünk tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről (továbbiakban lásd: TÉSZ).⁹ Ettől az időponttól kezdődően életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróságnak ítéletében rendelkeznie kell a feltételes szabadon bocsátásról. A törvény kétféle döntési lehetőséget biztosít a bíróság számára: vagy meghatározza annak legkorábbi időpontját, vagy kizárhatja a feltételes szabadon bocsátást, ami azt jelenti, hogy ilyenkor a szabadságelvonás valóban az elkövető élete végéig tart. Az elkövető végleges elszigetelését teszi szükségessé, ha a büntetés célja enyhébb büntetéssel nem érhető el.

Foucault szerint a büntetéseknek véget kell érniük. „Azaz, hasznos (...) az időbeli moduláció. (...)Rá kell szánnunk magunkat a javíthatatlanok, ha vannak ilyenek, eltávolítására. De a büntetések csak akkor hajtanak hasznót a többiek számára, ha egyszer véget érnek.”¹⁰

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kapcsán több jogtudós is aggályainak adott hangot, többek között hivatkozva e büntetési nem embertelen, kegyetlen voltára, az emberi méltóság elvével való szembehelyezkedésére.¹¹

⁸ http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/csengele_1988_9_halott_1_halalraitelt/2041011/

⁹ A Btk-t e §-ban az 1998. évi LXXXVII. törvény módosította.

¹⁰ Michel Foucault: Felügyelet és büntetés. Gondolat, Budapest, 1990, 147.o.

¹¹ Complex Online Jogtár - Btk. Kommentár

A hazánkban egyre inkább szigorodó büntetőpolitika ellenére¹² az elmúlt években egyre inkább növekszik a bűnelkövetők köre, az egyes bűncselekmények elkövetésének száma az évek során folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. A bíróságok egyre hosszabb tartamú ítéleteket szabnak ki, a börtönök fokozatosan zsúfoltabbá válnak. Az elítéltek elégedetlenkednek a kiszabott büntetéssel, a börtönkörülmenyekkel. Éppen ezért jelen dolgozatban a legszigorúbb és egyben legtöbb vitára okot adó büntetési nemet, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést és e jogintézmény körében kialakult állásfoglalásokat kívánom bemutatni természetesen kiegészítve saját véleményemmel és módosítási javaslataimmal.

A múlt

Valamennyi, valamit magára adó dolgozat tartalmaz történeti kitekintést. Bevallom őszintén, én a dolgozatoknak, tanulmányoknak, publikációknak ezt a részét szoktam nagyon gyorsan átugrani. Éppen ezért – és mert szeretném, ha a dolgozat nagyobb részt érvelésen, önálló véleményen alapulna, csak nagy lépésekben tekintem át a TÉSZ szabályozásának múltját.

Könnyű dolgom is lenne, hiszen 1999 óta beszélhetünk TÉSZ-ről a Btk-ban, azért ettől az időponttól visszább kell lépnünk.

Az általam vizsgált jogintézmény egy büntetés. De mi is a büntetés? A büntetés, mint a társadalom létfeltételei elleni támadásokkal szembeni védekezés egyidős az emberiséggel. Egyfajta hátrányt jelent, amely olyan dolog elvételére vagy korlátozására vonatkozik, amit az emberiség saját korában elhelyezve a leginkább megbecsül. Így tárgya lehet az értékek elvétele, de a legsúlyosabb esetben a szabadság elvétele. A büntetés jogalapjáról minden korban másképp vélekedtek. A kezdetleges társadalmak a közösség vagy az egyén sérelmét tekintették a büntetések jogalapjának. A korai középkor nézetei szerint a büntetés joga Istentől származik. A természetjogászok a jogosultságok alapját az egyének, állampolgárok akaratában jelölték meg, ugyanis az elkövető tisztában van az elkövetett cselekmény súlyával, így önként veti alá magát büntetésnek. A francia felvilágosodás idején veszi kezdetét az az irány, ami nem tartja szükségesnek az elkövető beleegyezését a büntetésnek való önkéntes alávetésébe. Ez a nézet a jogot tételes jognak tekinti. Napjainkban a büntetés jogalapját annak szükségességében és hasznosságában látjuk, alkalmazásával olyan célkitűzéseket lehet megvalósítani, amelyek megfelelnek a társadalom érdekeinek. Az államnak

¹² Ennek legjobb példája a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

nem csak joga, hanem kötelezettsége is a társadalmi együttélést zavaró, az együttélés rendjét nagymértékben veszélyeztető személyek megbüntetése.

A büntetés mikéntjével szorosan összefügg a céljának vizsgálata. Nincs ugyanis a büntetésnek egyetlen olyan vonatkozása sem – sem elméletben, sem gyakorlatban – amely feltárható és megmagyarázható lenne a büntetési célokra tekintet nélkül.¹³ A hatályos jogszabályok szerint a büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.¹⁴

A törvény a büntetés három fajlagos jegyét emeli ki, nevezetesen a bűncselekmény elkövetését, a büntetés joghátrány jellegét, és kifejezésre juttatja a büntetés törvény általi meghatározását. A büntetőjogi büntetés fontos ismérve, hogy bűncselekmény következményeként alkalmazható, azaz garanciális érvennyel bír a nulla poena sine crimine elv. E követelmény magában foglalja továbbá a nullum crimen sine lege/nulla poena sine lege elvét is, hiszen a büntetés alapja olyan bűncselekmény, amit a törvény már elkövetése előtt annak nyilvánított és az elkövetővel szemben csak olyan büntetés alkalmazható, amit törvény írt elő, s amit az elkövetés idején ismert.

A bűnösségen alapuló felelősség speciális büntetőjogi alapelve alapján bűncselekmény nélkül nincs büntetőjogi felelősség, büntetőjogi felelősség hiányában pedig büntetés sem alkalmazható.

A büntetés *genus proximuma* a joghátrány okozásában áll. Olyan joghátrányról van szó, amit a társadalom védelme érdekében a bűncselekmény elkövetőjével szemben az állam alkalmaz, és kifejezésre juttatja a társadalom rosszalló értékítéletét. Az Alkotmánybíróság 40/1993. (VI. 30.) AB határozatában kifejtette, hogy a demokratikus jogállamban a büntető hatalom az állam - alkotmányosan korlátozott - közhatalmi jogosítványa a bűncselekmények elkövetőinek büntetőjogi felelősségre vonására.¹⁵ Ebben a büntetőjogi rendszerben a bűncselekmények a társadalom jogi rendjének sérelmeként szerepelnek és a büntetés jogát az állam gyakorolja. A legsúlyosabb esetben a megbüntetett személyt megfosztja személyi szabadságától, megnyilvánulhat továbbá anyagi javak elvonásában, irányulhat munkavégzésre kötelezésre, lehet jogfosztó, jogkorlátozó jellegű.

Valamennyi esetben követelmény azonban, hogy az elkövetett cselekménnyel arányban álljon.¹⁶

¹³ Dr. Földvári József: A büntetés tana, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1970. 33. o.

¹⁴ A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 37.§

¹⁵ Az Alkotmánybíróság több határozatában is érintette a büntetőjogi büntetés kérdését. Így a 11/1992. (III. 5.) AB határozatában kifejtette, hogy a büntetésnek alkotmányos indokokon kell alapulnia: szükségesnek, arányosnak és végső soron igénybe vettnek kell lennie. A 1214/B/1990. AB határozat szerint pedig a büntetéssel történő jogkorlátozásnak - mértékét tekintve is - meg kell felelnie az arányosság, a szükségesség és az ultima ratio elveinek.

¹⁶ HVG Complex Jogár: A 2012. évi C. törvényhez kapcsolódó kommentár

Hangsúlyozom, hogy a büntetések és intézkedések jogi szabályozásának, a büntetési rendszer kiépítésének minden jogrendszerben komoly jelentősége van. Ezek a jelenségek a bűnözés elleni küzdelem legnagyobb eszközei.¹⁷

Érdemes néhány szót szólnunk a halálbüntetésről is, hiszen sokan a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést azonosítják egy elnyújtott halálbüntetéssel. A közfelfogás a legsúlyosabb büntetésnek a halálbüntetést tartja.¹⁸ Ezzel vitába szállnék, figyelembe véve azon elítéltek által tett nyilatkozatokat is, melyeket a dolgozat megírásához végzett kutató munkám során olvastam.

A hosszú tartamú szabadságvesztésre – és ezen belül is elsősorban a TÉSZ-re - ítétek számára a halálbüntetés megváltás is lehet. Itt jegyzem meg, hogy a halálbüntetés kapcsán érdekes a jogintézményről olvasni a rendszerváltást megelőzően írt könyvekben, ahol jelen időben írnak annak hasznosságáról és fontosságáról. 1990. október 31. napja előtt a halálbüntetés főbüntetés volt, melyet csak azzal szemben szabhattak ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor huszadik életévét betöltötte. A 23/1990. (X. 31.) AB határozattal az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a halálbüntetés alkotmányellenes. Magyarországon ettől az időponttól kezdve a halálbüntetés végrehajtása és alkalmazása törvény általi lehetővé tétele tilos. Ennek következményeként, mint legsúlyosabb büntetési nem, az életfogytig tartó szabadságvesztés lépett az első helyre.¹⁹ Szabó András alkotmánybíró fejtette ki, hogy az állam büntető hatalmának nincs joga életet elvenni. Alkotmányos jogállam nem akasztat. De joga van az alkotmányos jogállamnak a jogépségi büntetésre, a megtorló, arányos büntetésre.²⁰

A halálbüntetés és az életfogytig tartó szabadságvesztés összefüggéseivel kapcsolatos vita már évszázadok óta tart. Felvetődött a kérdés, hogy ez a büntetési nem képes-e helyettesíteni a halálbüntetést, illetve szükséges-e azt helyettesíteni. Szükségességének, avagy szükségtelenségének kapcsán pro és kontra érvelések azon kérdést járják körül, hogy elegendő-e az életellenes bűncselekmények újbóli elkövetésének megakadályozására az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés vagy a cél eléréséhez szükség van a halálbüntetésre.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést már a múlt századi büntető törvénykönyvek is ismerték. A szabadságvesztés azon formája, amely az elítélt élete végéig tartott a XIV-XV. századi

¹⁷ Földvári 95. o.

¹⁸ Földvári 101. o.

¹⁹ A halálbüntetésről lásd bővebben: Tóth Zoltán: A halálbüntetés története, filozófiája és kortárs jogelméleti kérdései (Doktori értekezés), valamint Tóth Zoltán: Halálbüntetés: pró és kontra. Jogelméleti Szemle 2003.2. szám

²⁰ Szabó András professzor, alkotmánybíró párhuzamos véleménye

törvényekben jelent meg először, mint "örökös fogság". Hazánkban a XVII. század környékén jelentkezett igény a büntetőjogi szabályok kodifikációja iránt, azonban ekkor még nem esett szó az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásáról. Általános büntetési intézménnyé a XVIII. század második fele után vált, ekkor ugyanis a halálbüntetést már át lehetett változtatni életfogytig tartó szabadságvesztéssé.

Az életfogytig tartó szabadságvesztést ismerte Mária Terézia büntető törvénykönyve a *Constitutio Chriminalis Theresiana* (1768) is, amely utat nyitott a szabadságvesztés büntetés előtt. A törvénykönyv az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtására a "carcert" írta elő a foganatosításának helyéül pedig kastélyokat, várakat, nyilvános börtönöket jelölt ki, gondoskodva a végrehajtás differenciálásáról. Végrehajtásában súlyosbításokkal tett különbséget: lehetővé tette a meghatározott ideig kenyéren és vízen tartást, botozást, vesszőzést. II. József büntető törvénykönyve a *Sancio Chriminalis Josephina* már pontosabban szabályozta az életfogytig tartó szabadságvesztést. "Egy naptól száz esztendeig szóló időtartamra kiróható szabadságvesztés két fokozatban (első és második "grádics") és három időtartam-csoportba ("ideig-való", "tartós" és "hosszas") sorolta be a jogalkotó". II. József halála után az 1790-91. évi országgyűlés hatályon kívül helyezte a *Sancio Chriminalis Josephina*-t és hat kodifikációs bizottságot állított fel egy magyar büntető törvénykönyv kidolgozására.

Az 1827. évi törvényjavaslat nem ismerte az életfogytig tartó büntetést csak határozott tartamú szabadságvesztést alkalmazott. Említést érdemel az 1839-ben keletkezett első magyar nyelvű Büntető és Fenyítő Törvénykönyv javaslat is, ugyanis a halálbüntetés mellett, mint „harmadik mérsékletű, súlyos szenvedésekkel nehezített rabságot” szabályozta az életfogytig tartó szabadságvesztést.²¹

1841-ben *Szemere Bertalan* vetette fel a halálbüntetés eltörlésének lehetőségét, szerinte abban a korban már anakronisztikus volt ez a forma, helyette az „örökfogságot” szorgalmazta, azaz a tényleges életfogytiglan bevezetését. „*a személyt s vagyont érdeklő bűnök között vonal húzassék, s ez utóbbiak halállal ne sújtassanak*” - vélte.

A reformkor legjelentősebb büntetőjogi alkotásának a Deák-féle büntető, illetőleg börtönügyi javaslatok tekinthetők. E törvényjavaslat kiemelkedő rendelkezései között szerepelt a halálbüntetés

²¹ Balogh Ágnes- Kóhalmi László: Büntetőjog I. – Általános rész, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003. 168.o.

kikatatása. Szankciórendszerének központi helyén a szabadságvesztés büntetés állt, mely életfogytig vagy esztendőkből meghatározott ideig tartó rabságot vagy egy évig tartó fogságot határozott meg. Az életfogytig tartó szabadságvesztés a tervezet szerint az emberi élet kioltásával járó cselekmények szankciója. Többek között ilyen büntetés járt az olyan gyilkosságokért, amelyeket szándékosan követettek el, az olyan gyújtogatásért, amelyet vagy visszaeső követett el vagy halált okozott, továbbá kínzással párosuló, a sértett életének kioltásával járó gyermekrablás is e büntetéssel fenyegetett.

A Csemegei Kódex legfőbb érdeme, hogy biztosította a fejlődést, a halálbüntetés alkalmazását korlátozta, és az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának lehetőségeit fenntartotta a leg súlyosabb törvényi tényállásoknál, azonban a szabadulás reményét ténylegesen nem zárta ki.²²

A századfordulót követően az ország gazdasági hanyatlásnak indult, ami a büntetés-végrehajtási rendszer hibáinak kiéleződésében is megmutatkozott. Az I. világháborút követően az ország egész területét lefedő börtönhálózat összeomlott. A két világháború közti időszakban az életfogytig tartó szabadságvesztés szempontjából lényegi változás nem volt, a leg súlyosabb esetekre továbbra is az 1878. évi V. törvénycikk rendelkezései vonatkoznak.

A 1951. január 1. napján hatályba lépett 1950. évi II. törvény (Bt.) büntetési és intézkedési rendszerét az egységesítés és egyszerűsítés felé való törekvés jellemezte. Büntetési rendszerében a központi helyet a szabadságvesztés büntetés foglalta el, amelyet börtönnel nevezett. A börtön a Bt. szerint életfogytig vagy határozott ideig tartott. A határozatlan tartalmú szabadságvesztéseket (dologház, szigorított dologház) megszüntette, mert - a miniszteri indokolás szerint - ezek a szocialista törvényesség követelményeivel ellenkeztek. Az életfogytig tartó szabadságvesztés nem minden esetben tartott az elítélt élete végéig, ugyanis 15 év, kivételesen 14 év elteltével lehetőség nyílt a feltételes szabadságra bocsátásra.

Az 1961. évi V. törvény mellőzte az életfogytig tartó szabadságvesztést, mivel határozatlanságából kifolyólag nem felelt meg a büntetés nevelő céljának. Helyette tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztést részben, mint egyedüli büntetési tételt, részben pedig, mint a halálbüntetéssel vagylagosan előírt szankciót határozott meg. A halálbüntetés – kegyelemből - szabadságvesztéssé történő átváltoztatása estén a büntetés végrehajtásának helye szigorított börtön.

²² Corpus Iurus Hungarici DVD, Csemegei Kódex 22.§

Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet kimondta, hogy "*A Btk. Különös Részének azokban a rendelkezéseiben, amelyek a halálbüntetés mellett vagylagos büntetésként határozzák meg a szabadságvesztést, a tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés mellé további vagylagos büntetésként kerül az életfogytig tartó szabadságvesztés.*" Ezzel ismét bevezette az életfogytig tartó szabadságvesztést azzal a céllal, hogy áthidalja a halálbüntetés és a határozott ideig tartó szabadságvesztés leghosszabb tartama között vitathatatlanul fennálló nagy távolságot. Bevezetése a halálbüntetés számának jelentős csökkenését eredményezte.

A 1978. évi IV. tv. hatályba lépésekor - a halálbüntetés után - a második legsúlyosabb büntetésként szabályozta a fegyházban végrehajtandó, életfogytig tartó szabadságvesztést. E büntetéssel a törvény 25 bűncselekményt rendelt büntetni, ebből 8 állam elleni, 1 béke elleni, 3 háborús, 3 köztörvényes, 10 katonai bűncselekmény volt. Feltételes szabadságra bocsátásának akkor volt helye, ha a fogvatartott a büntetésből legalább húsz évet kitöltött. Amennyiben büntetése alatt újabb bűncselekményt követett el, a feltételes szabadságra bocsátás idejét 5 évvel elhalasztották.

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1993. évi XVII. törvény – dolgozat szempontjából - lényeges eleme: 6. § (4) *Nem bocsátható feltételes szabadságra az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt, ha ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik.*" Ez volt az egyetlen olyan eset, amely kizárta a szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadulását. Ekkor azonban a szervezett bűnözéssel szembeni fellépéssel kapcsolatos jogalkotói elképzelések előrevetítették a büntetőjogi szigorítás lehetőségét.²³

Az 1998. évi LXXXVII. törvény több ponton módosította a Btk.-t, megformálta az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó rendelkezéseket, melyre figyelemmel a magyar büntetőjogba a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés is bevezetésre került. Ha a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárta ki, akkor feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja húsz év, ha az adott bűncselekmény büntethetősége elévül, és legalább harminc év olyan bűncselekmények esetén, amelynek büntethetősége nem évül el.²⁴

A jelen

Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy *„Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi*

²³ Tóth Mihály: A büntetőjogi jogkövetkezmények tana, In: Büntetőjog Általános Rész, szerk.: Békés Imre, HVG-ORAC

Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2002. 250-251.o.

²⁴ Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, átdolgozott kiadás, Korona Kiadó, Budapest 2004. 367.o.

biztonsághoz. Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.”²⁵

2013. július 1. napján hatályba lépett a 2012. évi C. törvény, az új Büntető Törvénykönyv, mely az 1978. évi IV. törvényt váltotta fel. Az új Btk. az 1878-as Csemegi-kódex, továbbá az 1961-es és az 1978-as törvény után Magyarország negyedik büntető törvénykönyve. Az új kódex – főleg miután már az Alaptörvénybe is bekerült – alkalmazza a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézményét.

Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság az ítéletében meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja.²⁶

A kódex nevesíti is azokat a konkrét eseteket, amikor alkalmazható a TÉSZ:

Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét csak az alábbi bűncselekmények miatt zárhatja ki:

- a) népirtás [142. § (1) bekezdés],
- b) emberiség elleni bűncselekmény [143. § (1) bekezdés],
- c) apartheid [144. § (1) és (3) bekezdés],
- d) hadikövet elleni erőszak súlyosabban minősülő esete [148. § (2) bekezdés],
- e) védett személyek elleni erőszak [149. § (1)-(2) bekezdés],
- f) nemzetközi szerződés által tiltott fegyver alkalmazása [155. § (1) bekezdés],
- g) egyéb háborús bűntett (158. §),
- h) emberölés súlyosabban minősülő esete [160. § (2) bekezdés],
- i) emberrablás súlyosabban minősülő esete [190. § (3)-(4) bekezdés],
- j) emberkereskedelem súlyosabban minősülő esete [192. § (6) bekezdés],
- k) alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása [254. § (1) bekezdés],
- l) rombolás súlyosabban minősülő esete [257. § (2) bekezdés],
- m) fogolyzendülés súlyosabban minősülő esete [284. § (4) bekezdés],
- n) terrorcselekmény [314. § (1) bekezdés],

²⁵ Magyarország Alaptörvénye IV.cikk (1) és (2) bekezdés

²⁶ 2012. évi C. törvény 42.§

- o)* jármű hatalomba kerítése súlyosabban minősülő esete [320. § (2) bekezdés],
 - p)* közveszély okozása súlyosabban minősülő esete [322. § (3) bekezdés],
 - q)* zendülés súlyosabban minősülő esete [442. § (4) bekezdés],
 - r)* előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak súlyosabban minősülő esete [445. § (5) bekezdés],
- ha azt személy elleni vagy dolog elleni erőszakkal követik el.²⁷

A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét ki kell zárni, ha az elkövető

- a)* erőszakos többszörös visszaeső, vagy
- b)* az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt bűnszervezetben követte el.

A hatályos magyar Btk. miniszteri indokolása az életfogytig tartó szabadságvesztést határozatlan tartamúnak nevezi. Ez a büntetési forma tartalmaz ugyan határozatlansági mozzanatot, mégsem minősíthető valódi értelemben vett határozatlan tartamú szabadságvesztésnek, és a szankciórendszerünkben sem ezt a funkciót tölti be. A határozatlan szabadságvesztés esetében ugyanis döntően a végrehajtási szervektől/hatóságoktól függ a szabadlábra helyezés.

Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásáról a bíróság ítéltében kétféleképpen rendelkezhet, vagy meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja.

Életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabása esetén, amennyiben a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége legalább huszonöt év letöltése után nyílik meg, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

A törvény meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkésőbbi időpontját, amelyet az átlagos emberi élettartamot figyelembe véve, negyven évben állapítja meg. A törvény a jogbiztonság követelményére tekintettel új szabályként úgy rendelkezik, hogy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját években kell meghatározni.

A büntetőanyag kódex az Alaptörvény IV. Cikk (2) bekezdésével összhangban sorolja fel azokat a bűncselekményeket, amelyek miatt a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésből a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárhatja. A törvényhely (2) bekezdése nem csupán az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását teszi kötelezővé, hanem annak felülvizsgálatát is kizárja, meghatározva ezzel a büntetési nem mellett annak valóban az elítélt haláláig tartó mértékét is.

²⁷ 2012. évi C. törvény 44.§ (1) bekezdés

Mindazonáltal az olyan életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, amely nem enyhíthető, így megfosztja az elítéltet a szabadlábra helyezés bármely lehetőségétől, felvetheti az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikkének (kínzás, embertelen, megalázó büntetés tilalma) megsértését. Vagyis – ahogyan ezt a későbbiekben a strasbourgi ítéletek kapcsán kifejtem - „de jure” és „de facto” egyaránt kell, hogy létezzen az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadulásnak tényleges lehetősége és gyakorlata is.

Az új Btk. az elmúlt három évben hozott büntetőjogi szigorításokat is megőrzi, továbbra is érvényesül az erőszakos elkövetőket sújtó „három csapás” intézménye.

A végrehajtás körülményei

A TÉSZA-es ítéletek végrehajtására kijelölt intézet elsődlegesen a Szegedi Fegyház és Börtön. A komoly elhelyezési problémák miatt és az elítéltek számának növekedése miatt is a Csillag körlet telítettsége elérte a szakmai tűréshatárt.²⁸ Éppen ezért ma már nem csak Szegeden őriznek tényleges életfogytig tartó szabadságra ítéltet. Az elmúlt évek bírói gyakorlatát tekintve pedig egyelőre úgy tűnik, hogy továbbra is éves szinten legalább 5-6 jogerős ítélettel számolhatunk. Az életük végéig fogvatartottak létszámának egyértelmű növekedése mutatható ki a statisztikákból is. Itt jegyezném meg, hogy nem csak a TÉSZA-es ítéletek száma magas, hiszen az elenyésző a többi büntetéshez képest, hanem a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét megengedő életfogytig tartó szabadságvesztés büntetések szám is megnövekedett. 2009. június 1-jén például csak a Szegedi Fegyház és Börtönben fogva tartott életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték száma 146 fő volt.²⁹

Speciális büntetés, így speciális elhelyezést és felügyeletet is igényel. A büntetés-végrehajtási intézetben az elkövetett bűncselekménytől, az elítélt személyiségétől, börtönrutinjától függően az elítélt egyéni kockázatkezelési mutatói alapján döntenek abban a kérdésben, hogy az elítéltet speciális nevelési csoportban vagy normál fegyház körleten helyezik el. Az itt lakók szigorú időbeosztás szerint, elkülönítve élnek.

Az elkülönített körlet funkciója kettős: egyrészt az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték részére a végrehajtás keretei között a tartalmas élet feltételeinek biztosítása, másrészt a büntetés-

²⁸ Kiszely Pál: Merre tovább, magyar életfogytiglan? Börtönügyi Szemle 2013/1. szám 47.o.

²⁹ Matovics Csaba: A Szegedi Fegyház és Börtön hosszúidős speciális rezsimű (HSR) körletének működési tapasztalatai.

In: Börtönügyi Szemle 28. évf. 2. szám 2009. 99.o.

végrehajtási szervezet biztonságos működése és a rendkívüli események bekövetkezésének megelőzése. Kialakításakor nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy az az épület többi részétől elkülönüljön. Az „elkülönítést” a függőfolyosó padlóvá alakításával, valamint a folyosót lezáró lemezborítású rácsokat beépítésével tették lehetővé a Csillagban.³⁰

Figyelemmel arra, hogy az érintetteket várhatóan több évtizeden keresztül kell fogva tartani, az értelmes - legalábbis annak látszó - tevékenységek gyakorlására meg kell teremteni az alkalmas feltételeket. A Csillag azonban igyekszik ezt maximálisan kielégíteni. Kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a TЭСZ-re ítélték az idejüket hasznos tevékenységgel töltsék, így a szabadidős tevékenységek biztosításán túl gondoskodnak az elítéltek munkáltatásáról is, ami a kezdetektől fogva fontos része a rezsimnek. A fokozott biztonsági intézkedések miatt kezdetben olyan munkát kell szervezni, amely a zárkában vagy a körlet valamely részén végezhető, így az elítéltek folyamatosan felügyelet alatt lehetnek. A munka során ügyelni kell az anyagokra és a munkaeszközökre is abból a szempontból, hogy azok ne legyenek alkalmasak arra, hogy a fogvatartott magában, illetve másokban kárt okozzon. A későbbiekben viszont célszerű olyan munkavégzést előnyben részesíteni, melynek betanulási folyamata hosszabb, és ahol nagy jelentősége van a szakmai gyakorlatnak. Az önműveléshez, tanuláshoz való állampolgári jog ezen elítéltek esetében is fennáll. Képzésük munkavégző képességük javításának, önbecsülésük felkeltésének, fenntartásának egyik eszköze. Az, hogy mit tanul egy tényleges életfogytiglanra ítélt, szinte mindegy, a lényeg, hogy érdeklődjön valami iránt. Ez mindenképp hasznos, napi elfoglaltságot jelent.

R. Norbert néhány éve a börtönben spanyolt kezdett tanítani a társainak, akik lelkesen csatlakoztak hozzá. Dagadt is a melle a büntetés-végrehajtás szerveinek: a fogvatartottak felismerik az idegennyelv-tudás fontosságát és aktívan készülnek a szabadulás utáni életükre. Mint utólag kiderült, R. Norbert évek óta prostituáltak futtatásából élő, hírhedt család tagja volt – aki valójában a spanyolországi lánykereskedelemben és a szexiparban kívánta bevonni a biztosnak tűnő megélhetésben reménykedő társait. Így a spanyolszakkör téves megítélése a reszocializációs törekvéseink kudarcát mutatja.³¹

Foglalkoztasd az elítéltet, különben ő foglalkoztat téged. Különös jelentősége van annak, hogy az elítéltnak legyen valami, az intézetben is folytatható hobbija. Azon túlmenően, hogy leköti az időt, még örömforsás is, amely megkönnyítheti az alkalmazkodást. A sport és szabadidős tevékenység

³⁰ Kiszely Pál – Nagy István: Az idő rabságában, A hosszú időre ítélt büntetés-végrehajtásának helyzete a Szegedi Fegyház és Börtönben In: Börtönügyi Szemle 2012. 3. szám 3-9.o.

³¹ Fiáth Titanilla: Édenkert a rácsokon túl, Börtönügyi Szemle 2013. 2. szám 63.o.

hozzájárul a testi és szellemi kondíció fenntartásához. A szabadidős tevékenységek szervezésével kapcsolatban elmondható, hogy fizikailag kevés tér áll rendelkezésre. A többfunkciós foglalkoztató helyiségben a sporteszközök, a bordásfal, asztali foci, asztalitenisz és filmsarok mellett berendezésre került egy főzősarok is. A körletrészen található növényeket is az elítéltek gondozzák, mely lehetőséget kiváltságnak érzik. 2008 év végén bevezetésre került a kisállat-terápia, ami az elítéltek felelősségérzetének fejlesztését szolgálja. A terápia sikeresnek mondható, hiszen kiválóan alkalmas arra, hogy az állatok az elítéltek érintésszükségletét, törődés-igényét kielégítse.

A vallásgyakorlásnak is komoly jelentősége van, hiszen a megbékélés, a túlvilágban való hit megkönnyítheti az alkalmazkodást.³²

Külföldi kitekintés

Tekintsünk egy kicsit szét a nagyvilágban, azon belül is Európa más államaiban. Hiszen Ázsiát és Amerikát, ahol sok államban élő intézmény a halálbüntetés, nem célszerű górcső alá venni és akár összehasonlítani bármely európai állam büntetőjogával.

Sokféle tipizálás létezik, én Nagy Ferenc kutatásait vettem alapul. Először is léteznek olyan európai államok, melyek büntetőjoga csak határozott tartamban kiszabható büntetést alkalmaz, ilyen például Portugália, Spanyolország, Horvátország, Szerbia vagy Norvégia.

1./ Portugáliában már 1867-ben eltörölték a halálbüntetést,³³ majd 1884-ben az életfogytig tartó szabadságvesztést is megszüntették, mint a liberális és a humánus büntetőjogi orientációval nem összeegyeztethető jogintézményt.

Portugália jogalkotóinak álláspontja szerint ugyanis a jogrendet halálbüntetés és életfogytig tartó büntetés nélkül is megfelelően fenn lehet tartani. Az 1976. évi portugál alkotmány az emberi életet érinthetetlennek nyilvánítja, és kifejezi, hogy halálbüntetést semmilyen esetben sem lehet kiszabni, egyben a határozatlan és a korlátok nélküli büntetések tilalmát is alkotmányi szinten fogalmazták meg. A portugál Btk. 41. cikke szerint a szabadságvesztés tartamának alsó határa egy hónap, felső határa 20 év, kivételesen, a legsúlyosabb néhány büntett esetében – mint például népirtás, minősített emberölés, polgárok elleni háborús bűntettek eseteiben – a kiszabható szabadságvesztés maximuma mindösszesen 25 év.

³² Matovics: 102-105.o.

³³ Fantoly Zsanett.: A halálbüntetés eltörlése Portugáliában. Jogtudományi Közlöny 1999/8. 345–350. o.

2./ A *spanyol* büntetőjogban a büntetések között nem található meg a halálbüntetés, mert azt az 1978. december 29-i spanyol alkotmány 15. cikke eltörölte. A spanyol büntetőjog az 1928. évi büntető kódex óta megszüntette az életfogytig tartó szabadságvesztést és a Franco-diktatúra bukása után sem vezették be a hatályos Btk-ba, így a szabadságvesztés felső határa 30 év lett. Az 1995. évi büntetőjogi reform a szabadságvesztés felső határát 20 évre korlátozta, és kivételesen 25, illetve 30 évig terjedt a maximum meghatározott súlyos büntetéseknél.

Lényeges változást hozott a 2003. június 30-i VII. törvény, amely a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem jegyében a szabadságvesztés tartamának kiterjesztéséről rendelkezett. A 30 évi szabadságvesztés felső határa 40 évre emelkedett egyrészt azokban az esetekben, amikor a tettest két vagy több bűncselekményért ítélték el és e deliktumok közül legalább kettőre több mint 20 évi szabadságvesztést írt elő a törvény. Másrészt pedig, ha a tettest két terrorista bűntett miatt ítélik el, amelyek közül az egyik több, mint 20 évi szabadságvesztéssel büntetendő.³⁴

3. *Norvégiában* az általános büntetőjog területén a halálbüntetést 1902-ben szüntették meg.

A második világháború után azonban 38 kollaboránst kivégeztek. 1979 májusa óta a halálbüntetést háborús idősakra vonatkozóan is eltörölték. A halálbüntetés kiiktatása után a legsúlyosabb büntetés az életfogytig tartó szabadságvesztés lett. Egy esetben abszolút büntetesként írta elő a norvég Btk, a királygyilkosság esetére. Minden más esetben fakultatíve került szabályozásra a határozott tartamú szabadságvesztés mellett. Az 1980-as évek kezdetéig az életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetőjogi gyakorlatban csupán nagyon csekély szerepet játszott, és végül is a megszüntetése mellett foglaltak állást. Az 1981. június 12-i törvény ugyanis az életfogytig tartó szabadságvesztést, mint a humánus kriminálpolitika elveivel nem összeegyeztethető jogintézményt megszüntette és a határozott tartamú szabadságvesztéssel helyettesítette, amelynek maximuma 21 év lett.

A norvég Btk. 15. §-a sorolja fel a kiszabható büntetéseket, köztük a szabadságvesztést. A 17. § a) pontja pedig rögzíti, hogy a szabadságvesztés 14 naptól 15 évig terjed. Ez a 15 év „főszabálynak” tekinthető csupán, mivel a törvényben meghatározott esetekben (pl. bűnszervezet, visszaesés, bűnhalmazat) a felső határ 20 évig, speciális esetben 21 év.

A norvég büntetőjoggal azonban érdemes többet foglalkoznunk. Legalábbis egy személy miatt a norvég szabályozást emelném ki. Ez a személy nem más, mint a tömeggyilkos, Anders Behring Breivik, akinek a 2011. július 22-i 77 emberéletet követelő borzalmas tettet követő 2012. évi elítélése után érdemes megvizsgálni a norvég liberális szabályozást. Breivik a norvég büntető törvénykönyv legsúlyosabb büntetését kapta: 21 éves börtönbüntetésre ítélte a bíróság. Amennyiben

³⁴ Spanyol Btk. 36. és 76. cikk

Breivik Magyarországon követi el tettét, akkor TЭСZ-re ítélik, amennyiben például Texas államban, kétségtelenül halálbüntetést kap.

Ezzel szemben a norvég állam nem hisz a súlyos büntetések üdvös hatásában, a büntetéspolitikát azzal a céllal alakították ki, hogy az elkövetőt a lehető legbiztosabban rehabilitálja a társadalomba. Breivik többszobás cellája, internet, televízió, PS2 hozzáférése nem is tűnik igazán büntetésnek a hazai börtönkörülmenyekkel összehasonlítva. A norvég modellt sokan támadták is Breivik miatt Európában. Ugyanakkor a norvégok igazolni is tudják, hogy működik, hiszen százezer lakosra mindösszesen 61 börtönlakó jut, a visszaesők aránya pedig 20%. Ezzel szemben a fejlett nyugati országokban is 80-120-an vannak börtönben 100 ezer lakosra vetítve. Nos, talán az jut eszünkbe, hogy akkor biztosan kevésbé hatékony a nyomozás, vagy a többi büntetési nem gyakoribb, mint a szabadságvesztés.

Norvégia adottságai azonban mások, mint Magyarországé. Sokan érvelnek azzal, hogy Norvégia földrajzi okokból és EU-n kívüli európai államként is izolált, társadalma pedig meglehetősen homogén. Ezek pedig valóban különleges adottságok. És habár nem voltam még Norvégiában, Breivik tettének valódi indoka nem ezt támasztja alá.

Annyi biztos, hogy Norvégiában is jóval több bűncselekményt követnek el manapság. Breivik 77 ember meggyilkolásáért kapott összesen 21 évet, vagyis kevesebb, mint 100 napot minden kioltott emberéletért. Annyi biztosnak tűnik, hogy ez nem igazságos.

4./ A 2012. évben még hatályos *horvát* Btk. alapján az 53. § (1) bekezdés szerint a szabadságvesztés nem lehet rövidebb 30 napnál, illetve nem lehet hosszabb 15 évnél. Az 53. § (2) bekezdése szerint halmazati büntetés esetén – a 60. §-al összhangban (minden bűncselekményért külön büntetést szabnak ki, majd egységes büntetést állapítanak meg) – a börtönbüntetések időtartama 20 évig terjed. A legsúlyosabb bűncselekmények esetében kivételesen 20-tól 40 évig terjedő (a törvény szövegével élve „hosszú időtartamú”) szabadságvesztés-büntetés szabható ki.

Az egykori Jugoszláviában is 40 év volt a maximum, ezért például a Hágai Büntető Törvényszék (ICTY) is csak annyit szabhat ki a háborús bűnökért, egy boszniai szerb esetében népirtásért is. Amennyiben azonban az elkövető a bűncselekmény elkövetése pillanatában nem volt 18 éves, akkor nem szabható ki 40 év sem.

A horvát Btk. 55. § (1) bek. szerint a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges a büntetés felének letöltése után. Kivételesen a börtönbüntetés végrehajtásáról szóló törvény rendelkezései alapján a büntetés egyharmadának kitöltését követően. A Btk. 55. § (2) bekezdés szerint a hosszú időtartamú

szabadságvesztés-büntetés esetében a letöltött kétharmad büntetés után bocsátható feltételes szabadságra, illetve kivételesen a börtönbüntetés végrehajtásáról szóló törvényben leírt feltételek alapján a büntetése felének letöltése után. Ha az elkövetőt hat hónapig terjedő szabadságvesztés-büntetésre ítélik a feltételes szabadság alatt, akkor megszűnik a feltételes szabadság.

A 2013. január 1-jétől hatályba lépett új horvát Btk. 44. § (1) bekezdése értelmében a szabadságvesztés-büntetés nem lehet rövidebb három hónapnál és hosszabb húsz évnél. A (4) bekezdés szerint az egy évig terjedő szabadságvesztés-büntetés speciális intézetben/otthonban tölthető le a külön törvény előírásainak megfelelően. A 46. § (1) bekezdés szerint a hosszú időtartamú szabadságvesztés-büntetés 21 évtől 40 évig terjedhet. A (2) bekezdés kivételesen a halmazati bűncselekményeknél (ezt az új horvát Btk. 51. § szabályozza) egységes büntetésként lehetővé teszi az 50 évig terjedő szabadságvesztés-büntetés kiszabását. A feltételes szabadságra bocsátás (59. §) lehetséges a büntetés felének – de három hónapnál nem kevesebb – letöltése után.

Rövid összegzésként leszögezhető, hogy az életfogytig tartó szabadságelvonást mellőző és csak határozott tartamú szabadságvesztésről rendelkező európai országok büntetőjogi törvényi szabályozása a szabadságvesztés felső határát illetően gyakorlatilag az életfogytiglani büntetéssel egyenértékűek. Sőt a 40, de akár a horvátoknál a kirívó, extrém magas 50 éves tartammaximum lehetővé tétele szinte a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel ér fel. A feltételes szabadságra bocsáthatóság lehetősége ugyanakkor valamelyest enyhítheti ezt a krudélis szigort.

Vannak azonban olyan európai országok, melyek büntetőjoga a határozott tartamú szabadságvesztésen kívül az életfogytig tartó szabadságvesztésről is rendelkezik és életfogytig tartó szabadságelvonást tesz lehetővé. Ez tipikusan büntetésként, de intézkedés formájában is előfordulhat:

1./ A német büntetőjogban a biztonsági őrizet (Sicherungsverwahrung), mint intézkedés a társadalom védelmét szolgálja a nagy veszélyességű, visszaesésre hajlamos, megrögzött bűnözőkkel szemben. Az intézkedésnek többféle variánsa került bevezetésre, a klasszikus esetkörökön kívül 2002-ben a fenntartásos biztonsági őrizet elrendelése vált lehetővé. 2004-ben vezette be a német törvényhozó az utólagos biztonsági őrizetet a szabadságvesztés végrehajtásának vége előtt.

A biztonsági őrizeti elhelyezés *tartamáról* rendelkező német Btk. 67d. § (3) bek. értelmében a 10 évi elhelyezés végrehajtásakor a bíróság az intézkedés megszüntetését csak akkor mondhatja ki, ha nem áll fenn az a veszély, hogy az elhelyezett hajlama/megrögzöttsége következtében jelentős súlyú bűncselekményeket követne el, amelynek révén az áldozat lelkileg vagy testileg súlyosan sérül. A német büntetőjogban a biztonsági őrizet tartamára vonatkozó említett szabályozás révén ez az intézkedés gyakorlatilag és eredményében lehet akár életfogytig tartó is, vagyis a veszély meglétére hivatkozással a tartam korlátlanul meghosszabbítható.

Az Európai Emberjogi Bíróság 2009. végi határozata nyomán az utólagos biztonsági őrizet intézménye jelentősen beszűkült. A német büntetőjog a biztonsági őrizetet visszamenőleges hatállyal vezette be, azaz a már kiszabott büntetésekhez utólag fűzte hozzá. Ehhez a pszichikailag zavart erőszakos tettesek gyógyításáról (terápiájáról) és elhelyezéséről szóló törvény is kapcsolódott, amely 2011. január 1-jén lépett hatályba. E szerint a büntetéseket azért nem lehet hosszabb ideig biztonsági őrizetben elhelyezni, mert a visszaható szigorítás tilalmát a biztonsági őrizet jogában is figyelembe kell venni (ThUG 1 § I.). Az elmúlt év elején a strasbourgi bíróság általában véve is egyezményesértőnek minősítette a német (bajor) megoldást, mert a biztonsági őrizet utólag meghosszabbítható volt, illetve nem állt fenn kielégítő kauzális összefüggés a konkrét esetben a nemi erőszak miatti elítélés és a későbbi prevenció célú elhelyezés között. Így a fogvatartási (Egyezmény 5. cikk) és a büntetési elvek (Egyezmény 7. cikk) is sérültek.

A német szövetségi Alkotmánybíróság 2. szenátusa időközben meghozta 2011. május 4-i ítéletét, amely a biztonsági őrizet egész rendszerét alkotmányellenesnek, a német alaptörvénnyel nem összeegyeztethetőnek (unvereinbar) találta és a törvényhozót arra utasította, hogy legkésőbb 2013. május 31-ig e joganyag átfogó újraszabályozását végezze el. Ezt a jogalkotó meg is tette, a biztonsági őrizet intézményét fenntartotta, azonban csak akkor alkalmazható, ha arról már az ítéletben van rendelkezés, vagyis az utólagos alkalmazás lehetőségét kirekesztették a törvényből.

2./ A *svájci* jogban az életfogytig tartó őrizetre (Verwahrung) vonatkozóan található szabályozás az alkotmányban és a Btk.-ban is. A svájci alkotmány 123a cikke szokatlan normatív részletességgel rendelkezik erről a kérdéskörrel. A svájci idézett alkotmányi rendelkezésre figyelemmel a svájci büntetőjogban a Btk. új Általános Részében intézkedésként szabályozott őrizet helyettesít két korábbi jogban hatályos őrizeti formát, a szokásszerű büntetéseket őrizetét (rég 42. cikk) és a szellemileg abnormálisok őrizetét [rég 43. cikk 1. pont (2) bek.]. Az őrizet új intézkedéssel átfogott célcsoportja részleteiben jelentősen különbözik a korábbi őrizeti formák által átfogott célcsoporttól. Ugyanakkor a korábbi joghoz hasonlóan az új intézkedés, az őrizet elrendelése azon büntetésekre

korlátozódik, akikben nagy kockázat rejlik további súlyos bűntettek elkövetésére. Az őrizet fókuszában továbbra is a „minden valószínűséggel az élet számára elveszett emberek” állnak, miként egy 1918-ból származó hivatalos indokolás megfogalmazásában szerepel.

A jelenleg hatályos svájci Btk. 64. (1 bis) cikke értelmében a bíróság életfogytig tartó őrizetet rendel el, ha a büntetett az ehelyütt felsorolt súlyos (pl. gyilkosság, szándékos emberölés, súlyos testi sértés, rablás, szexuális erőszak) bűntetteket követte el és ha a következő előfeltételek teljesülnek:

- a) A büntetett a bűntettel más személy fizikai, pszichikai vagy szexuális integritását különösen súlyosan csorbította vagy csorbítani akarta.
- b) A büntetetténél fennáll annak a nagy valószínűsége, hogy a felsorolt bűncselekmények egyikét újból elköveti.
- c) A büntetettet tartósan nem gyógyíthatóként sorolják be, mivel a kezelés hosszú időn át nem ígér eredményt.

Az életfogytig tartó őrizet elrendelése tehát több kumulatív feltételhez kötött. Az egyik az elrendelést megalapozó bűncselekmény súlyára vonatkozik. A másik a súlyos bűncselekmény elkövetése esetén a következő három előfeltétel együttes meglétét követeli meg. Az a) pont alatti előfeltétel a bűncselekménnyel más személy integritásának különösen súlyos sértése, illetve erre irányuló szándéka. A b) alatti előfeltétel a büntetett legális prognózisát érinti: nagy a valószínűsége, hogy újból olyan bűntetteket követ el, mint az elrendelést megalapozó bűncselekmény(ek). A c) alatti előfeltétel a büntetett esetében az eredményt nem ígérő, tartósan nem gyógyítható állapota.

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtása megelőzi az intézkedési őrizetet. A szabadságvesztésből történő feltételes szabadon bocsátás rendelkezései nem alkalmazhatóak az őrizetre.

A svájci Btk. új általános részének 64c) cikke szabályozza az életfogytig tartó őrizetből való elbocsátás vizsgálatát és a feltételes elbocsátás kérdéseit.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről rendelkező európai országok többségének büntetőjoga lehetőséget biztosít meghatározott tartamú büntetés-végrehajtás utáni feltételes szabadulásra vagy legalábbis felülvizsgálatra. Az előírt letöltendő minimumtartam eléggé vegyes képet, nagy ingadozást mutat. Az átlagnál alacsonyabbnak minősíthető a belga büntetőjogban a

10 évi (visszaesőknél 14 évi), a dánoknál és a finneknél a 12 évi előírás. Átlagosnak általában a 15, 20, 25 év tekinthető: 15 év előírása szerepel az osztrák, a német, a svájci büntetőjogban. A 20 évi meghatározás található a görög, a román, a cseh büntetőjogban. 25 év a lengyel, az orosz, a szlovén büntetőjogban fordul elő. Az olaszoknál speciális szabály érvényesül a 26 év megjelölésével. Felbukkan a 30 évi szabály is az észtekénél, az angoloknál, a franciáknál

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés (vagyis a szabadulás reményének kizárása) ismert például az angol és walesi, az olasz büntetőjogban, továbbá a magyar Btk-ban egyaránt.

Néhány európai ország büntetőjoga az életfogytig tartó szabadságvesztésből csak a kivételes, a kegyelem útján történő szabadlábra helyezést, illetve annak kizárását ismeri. Ebbe a kivételes esetkörbe tartozik Litvánia, továbbá Ciprus, Hollandia és Svédország.

A vizsgált három ország közül *Cipruson* 1992-ig az életfogytig tartó szabadságvesztések – a börtönszabályzataik alapján – legfeljebb 20 éves tényleges elzárást jelentettek és ezután a jó magaviseletű elítélteket szabadították. 1992-ben azonban a ciprusi Legfelsőbb Bíróság alkotmányellenesnek minősítette az említett börtönszabályzatokat, rámutatva, hogy az „életfogytig tartó szabadságvesztés helyes értelmezés szerint az elítélt élete végéig tart”, s az új 1996-ban elfogadott végrehajtási rendelkezések ennek megfelelően ki is zárták az elítéltek jó magaviselet miatti korábbi szabadulásának lehetőségét. 1996-tól kezdve tehát az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték csak – a legfőbb ügyéssel egyetértésben gyakorolt – a köztársasági elnöki kegyelem esetén szabadulhattak/szabadulhatnak.

A *hollandoknál* a korábbi jogi helyzet szerint az életfogytiglani büntetés kegyelem útján maximum 30 évi szabadságvesztésre volt átváltoztatható, amelyből a 2/3 rész letöltése után vált lehetővé a szabadulás. A holland kegyelmi törvény alapján az uralkodó két okból adhat kegyelmet. Az első olyan körülményre vonatkozik, amelyet a bírósági döntésnél nem, vagy nem megfelelően vettek figyelembe, és amelynek következtében ezen körülmény ismerete más büntetés kiszabását tette volna lehetővé, vagy a büntetést egyáltalán nem szabták volna ki. A másik ok szerint, ha hitelt érdemlően bizonyítják, hogy a bíró(ság)i határozat végrehajtása vagy annak folytatása a büntetőjoggal elérni kívánt célok egyikét sem szolgálja. Ugyanakkor az a három büntetett, akiket az 1980-as években ítélték életfogytiglanra, még nem szabadultak. A holland bírák is az életfogytiglani börtönbüntetést végleges/állandó elzárásnak tekintik. A holland legfelsőbb bírói fórum szintén ezt az álláspontot képviseli: egy 2006. márciusi esetben úgy tekintette, hogy a bíró(ság) az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabásával az elítélt társadalomba való visszatérését kívánja megakadályozni.

A jelenlegi holland „megoldás” – megítélésem szerint – jogállaminak nem nevezhető, pontosabban a jogállamiság eszméjével össze nem egyeztethető.

A svédéknél a szabadságvesztés-büntetés tartama a Btk. 26. fejezetének 1. §-a szerint 14 naptól – „általános” szabályként – 10 évig terjed. Halmazati büntetésként a szabadságvesztés-büntetés maximuma 14 évre, visszaesés esetében 18 évre emelkedik. A svéd Btk. ugyancsak ismeri az életfogytig tartó szabadságvesztést. Ezzel összefüggésben a minimálisan letöltendő időtartamról azonban nincs törvényi szabályozás, így az határozatlannak tekinthető. Lehetőség van azonban arra, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztést az Örebro Kerületi (District) Bíróság az elítélt kérelmére határozott tartamú szabadságvesztés-büntetésre változtassa át. Az így átváltoztatott büntetés a határozott tartamú szabadságvesztés-büntetés maximumáig terjedhet.³⁵

Nincs más lehetőség? Pereljük az államot

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: Bíróság) **Törköly Tibor Magyarország** elleni ügyében³⁶ megállapította, hogy az az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés, amelyből az elítélt 40 év után, 75 éves korában helyezhető feltételes szabadságra, nem jelenti az Emberi Jogok Európai Konvenciója 3. cikkelyében foglalt kínzás tilalmának megsértését. A bíróság határozatában kifejtette, hogy az elítéltet, mivel elviekben feltételesen szabadon bocsátható, nem fosztották meg a szabadulás minden reményétől, így elítélése embertelen büntetésnek nem minősül. A kérelmezőt, mint többszörös visszaesőt 2005. január 11-én a Bács-Kiskun Megyei Bíróság súlyos testi sértés kísérletéért és különös kegyetlenséggel elkövetett emberölésért ítélte el. A bíróság megállapította, hogy a kérelmező súlyosan bántalmazta az élettársát, majd három nap múlva, miközben fát gyűjtöttek egy erdőben, ismét ütötte, megrugdosta, összekötözte, felakasztotta egy fára, arcát és fejét ragasztószalaggal összetekerte, végül legalább kilenc késszúrással megölte. A büntettet féltékenységből követte el. A bíróság a kérelmezőre életfogytig tartó szabadságvesztést szabott ki, azzal, hogy csak 40 év után (2044. július 25-én) helyezhető feltételes szabadlára. Ítéletének meghozatalakor a bíróság figyelembe vette azt, hogy a kérelmezőt már korábban is elítélték erőszakos bűncselekmények elkövetéséért, valamint, hogy az áldozat az élettársa, egyben két kiskorú gyermekének anyja volt. A Szegedi Ítéltőábra 2005. június 16-i határozatában az elsőfokú ítéletet helyben hagyta. A Legfelsőbb Bíróság 2005. szeptember 5-én a kérelmező felülvizsgálat iránti indítványát hivatalból elutasította; 2005. december 15-én perújítási kérelmét is elutasították.

A kérelmező az Egyezmény konkrét rendelkezésére való hivatkozás nélkül azt is állította, hogy a

³⁵ Nagy Ferenc: Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről. In: Magyar Jog, 2013. 5. szám 265-271.o.

³⁶ Tibor Törköly v. Hungary Application No.4413/06.

kirótt életfogytig tartó szabadságvesztés, melyből feltételes szabadlábra csak 40 év után (75 éves korában) helyezhető, embertelen büntetésnek minősül.

A Bíróság álláspontja szerint életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását nagykorú személyre önmagában sem az Egyezmény 3., sem más cikk nem tiltja, és azokkal nem összeegyeztethetetlen, mindazonáltal a nem csökkenthető életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, a szabadlábra helyezés reményétől való teljes megfosztás a 3. cikk alapján kérdéseket vethet fel. Az életfogytig tartó szabadságvesztés azonban nem válik „nem csökkenthetővé” csupán attól, hogy a gyakorlatban az elítélt teljes egészében kitölti azt; a 3. cikk szempontjából elegendő, ha az életfogytig tartó szabadságvesztés de iure és de facto csökkenthető, ezért ha a nemzeti jog megadja a lehetőséget az életfogytig tartó szabadságvesztés felülvizsgálata keretében annak megváltoztatására, csökkentésére, elengedésére vagy az elítélt feltételes szabadon bocsátására, ez - a követendő eljárás nem bírósági jellege ellenére - eleget tesz a 3. cikknek.

A Bíróságnak tehát azt kellett vizsgálnia: vajon annak ellenére, hogy a kérelmező legkorábban 40 év múlva bocsátható feltételes szabadságra, tekinthető-e úgy, hogy van esélye a szabadulásra. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező legkorábban 2044-ben, 75 éves korában bocsátható feltételes szabadságra. Bár a kérelmező azt állította, hogy a statisztikai adatok alapján ő ezt a kort meg sem éri, a Bíróság úgy ítélte, hogy a kérelmezőre kiszabott ítélet azért biztosít egy távoli, de valós lehetőséget a szabadulásra. A Bíróság figyelembe vette azt is, hogy a kérelmező korábban is részesülhet köztársasági elnöki kegyelemben. Igaz, hogy ez diszkrecionális jogkör és nem bírói testület döntésétől függ, de emlékeztetett arra, hogy a 3. cikk szempontjából a fő kérdés az, hogy van-e bármiféle esély a szabadulásra. Kegyelmi kérelem esetében a hatóságok kötelesek összegyűjteni a kérelmezőre vonatkozó, a kegyelmi kérvényről való döntés meghozatalához szükséges részleteket, hogy e részletek birtokában a miniszter döntést hozzon arról, hogy támogatja-e a kérvényt vagy sem, de a kérvényt akkor is fel kell terjeszteni a köztársasági elnökhöz, ha a miniszter úgy dönt, hogy nem támogatja azt. Összességében semmi sem utal arra, hogy a kérelmeket nem megfelelően vagy nem az egyénre szabottan vizsgálnák meg. A Bíróság ezért megállapította, hogy a kérelmező feltételes szabadon bocsátása de iure létezik a nemzeti jogban, és az érintett büntetés de facto csökkenthető. A kérelmezőt tehát nem fosztották meg a szabadulás minden reményétől, ezért a Bíróság a kérelmet nyilvánvalóan alaptalannak ítélte és azt elutasította.³⁷

László Magyar v. Hungary³⁸

³⁷ 4.413/06. számú kérelem

³⁸ Case of László Magyar v. Hungary Application no.73593/10.

Strasbourgban 2014. május 20-án kimondták: a magyar gyakorlat rossz, a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizáró tényleges életfogytiglan – jelen feltételek mellett - az Emberi Jogok Európai Egyezményébe ütközik.³⁹

Az emberi jogok európai bíróságának döntése értelmében nem önmagában a tényleges életfogytig tartó szabadság intézménye, hanem a megfelelő felülvizsgálat hiánya miatt sértő a magyar szabályozás, hiszen azt, hogy a büntetés fenntartása továbbra is szükséges-e, vizsgálni kellene.

Magyar László azért fordult Strasbourghoz, mert álláspontja szerint a tényleges életfogytig tartó börtönbüntetése embertelen és megalázó, mivel esélye sincs a felülvizsgálatra. Magyar László jelenleg a szegedi Csillag börtönben tölti tényleges életfogytiglani börtönbüntetését. Az elítélt ellen 2002-ben indult büntetőeljárás, majd a vádiratban 3 rendbeli emberölés, 19 rendbeli rablás, 19 rendbeli személyi szabadság megsértése, 4 rendbeli súlyos testi sértés, 4 rendbeli birtokháborítás és 3 rendbeli lopás miatt emeltek vádat. 2005-ben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság – tekintetbe véve, hogy az elkövető többszörös visszaeső –tényleges életfogytiglanra ítélte a kérelmezőt, míg a jogerős döntés 2010-ben született meg a Legfelsőbb Bíróságon.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikke az Emberi Jogok Európai Bíróságának statisztikája szerint négy részre oszlik: kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód, hatékony vizsgálat hiánya, illetve a feltételes megsértés.

A strasbourgi bíróság a tényleges életfogytiglani büntetésnek az egyezmény 3. cikkelyébe ütközését, a nyolc éven át tartó büntetőeljárás jogosságát és a szegedi börtönnek a kérelmező által embertelennek minősített körülményeit vizsgálta.

Megvizsgálták az 1978. évi IV. törvény (régí Btk.) vonatkozó rendelkezéseit, nevezetesen a 40. §-t, amely szerint: a szabadságvesztés életfogytig vagy határozott ideig tart. Ezután az 1978. évi IV. törvény ide vonatkozó szabályait vizsgálták, összhangban az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseivel. Következő lépésként pedig az Európa Tanács, az Európai Unió és egyéb nemzetközi dokumentum alapján megvizsgálták az életfogytig tartó szabadságvesztést, figyelembe

³⁹A statisztika szerint 1959 és 2013 között eddig Magyarország összesen 11 alkalommal sértette meg az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát, négy alkalommal pedig a hatékony vizsgálat követelményét. Az előbbiben az Orosz Föderáció 454, Törökország 279, míg Románia 122 elmarasztalással a legtöbb ilyen magának tudhatja be. A második esetben Törökország 171, míg az Orosz Föderáció 123 elmarasztalással szintén a legtöbb jogsértéssel az első helyet mondhatja magáénak. A fentiekből látható, hogy Magyarország számszerű elmarasztalása a 3. cikk tekintetében – más országokhoz viszonyítva – elenyésző.

véve a már kialakult strasbourgi gyakorlatot.

És itt is egy kis kitekintést kell tennünk, hiszen az EJEB előtti ügyekben a precedensjog igenis élő intézmény. Így pedig már nem volt nehéz dolga a bíróságnak a döntéshozatalnál. A Vinter v. Egyesült Királyság ügyben megállapították, hogy az Angliában elítélt három gyilkosra kiszabott tényleges életfogytiglani szabadságvesztés embertelen és megalázó bánásmódnak minősül, mivel az elítélteknek nincs esélyük a szabadulásra.⁴⁰ A strasbourgi bíróság ítélete szerint a kérelmező Vinternek és két társának joga van ahhoz, hogy egy bizonyos idő elteltével felülvizsgálják ügyüket, illetve bizonyos esetben esélyük lehessen a szabadlábra helyezésre.⁴¹ Ebben az ügyben a bíróság leszögezte, hogy a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés akkor ütközik az embertelen és megalázó büntetés tilalmába, ha az kirívóan aránytalan. (grossly disproportionate).⁴² Akkor viszont, ha a törvény kötelezően előírja a feltételes szabadságra bocsátás kizárását, azaz nem ad a bíró számára lehetőséget az enyhítő körülmények figyelembe vételére, akkor elvileg már a büntetés kiszabása időpontjában felmerülhet a kirívó aránytalanság.⁴³

De térjünk vissza a magyarországi ügyhöz: A strasbourgi bíróság állást foglalt a szabadságvesztés kiszabásának módjával kapcsolatban. A fentiek alapján meghozott döntés értelmében a magyar szabályozás az Egyezmény 3. cikkét sérti, tekintettel arra, hogy semmilyen kötelezettség nem terheli a bíróságokat, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést meghatározott időközönként felülvizsgálják, illetve, hogy a köztársasági elnök diszkrecionális jogkörébe tartozik az Alaptörvény által meghatározott egyéni kegyelem gyakorlása is, így a tényleges szabadságvesztést töltők számára semmilyen törvényi garancia nem marad.

A Bíróság a 3. és a 6. cikk esetében meghozott döntésében egyhangúan marasztalta el hazánkat. A magyar államnak nem vagyoni kártérítésként 2000, költségtérítésként pedig további 4150 eurót kell fizetnie. Paul Lemmens, a tanács belga bírójának és egyben a leuveni egyetem professzora azonban a döntéshez különvéleményt fűzött, amelyben nem értett egyet a kérelmező részére megállapított nem vagyoni kártérítéssel. Indoklása szerint, a kérelmezőt olyan súlyos bűncselekmények miatt ítélték

⁴⁰ Lévay Miklós: Az Emberi Jogok Európai Bírósága a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről. Jogesetek Magyarázata, 2012/3. 76.o.

⁴¹A 2012. január 17-ei határozatában az Európai Emberi Jogi Bíróság a Vinter és társai Egyesült Királyság elleni ügyében a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását nem tekintette az embertelen és megalázó bánásmód tilalma megsértésének.

⁴² Prof. Dr. Bárd Károly: A jogos védelem és az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés alapjogi megközelítéséből. In:

Új Büntető Törvénykönyv, Hagyomány és megújulás a büntetőjogban. ELTE Bibó István Szakkollégium 2013. 60.o. szerk: Dr. Habil Hack Péter

⁴³ Vinter and others v. UK ítélet 93.§ (6609/09, 130/10, 3896/10. 2012. január 17.)

el, mint emberölés, személyi szabadság megsértése és súlyos testi sértés. Véleménye szerint megfelelő elégtétel lett volna az elítélt számára, hogy a bíróság a 6. cikk tekintetében megállapítja az egyezmény megsértését.⁴⁴

Ha értelmezzük az EJEK döntését, kijelenthetjük, hogy az előírt kötelező felülvizsgálat nem azt jelenti, hogy mindenáron szabadlábra kerülnek a TÉSZ-esek. De akkor mi értelme lehet? Ha egy adott idő után igenis van felülvizsgálat, az motiválhatja az elítélteket. A felülvizsgálatra azért van szükség, hogy ezen elítélteket érdekeltté tegyük a jó magaviseletben. Minél súlyosabb büntetésről beszélünk ugyanis, annál kevésbé motiválható az elítélt, így lényegében következmény nélkül követhetnek el bármit mások ellen. Mit tehet a magyar állam? Ha nem módosítják a Btk-t, az állam perek sorát veszítheti el Strasbourgban. Ha viszont enyhítenek a TÉSZ szabályain, annak nem lesz túl jó a társadalmi fogadtatása. Várjuk a lépést.

Érdekes, hogy a TÉSZ alkotmányos becikkelyezését azzal indokolták, hogy a 2011-es nemzeti konzultáció keretében visszaérkezett 920 ezer kérdőív kitöltőinek 90 százaléka támogatta azt. A felmérésekből például az is tudható, hogy az emberek többsége a halálbüntetés visszaállítását is támogatná. Saját kutatást is végeztem e körben. Állandó előadóként járok középiskolákba előadni egy program keretén belül. A fiatalokat igyekszünk megmozgatni egy-egy előadás során interaktív formában. Amikor pedig már nagyon lankad az érdeklődés, akkor szoktuk feltenni a kérdést: Kell-e halálbüntetés Magyarországra? A fiatalokat igyekszünk arra sarkallni, hogy érveljenek, merjék kifejezni álláspontjaikat pro és kontra. Habár pontos adatok nem állnak rendelkezésemre, azt azonban kijelenthetem, hogy legalább 90%-os arányban már a középiskolások is a halálbüntetés visszaállítását mellett vannak. Különösen igaz volt akkoriban, amikor a Szita Bencés ügy napvilágra került.⁴⁵

Menekülés a tényleges életfogytiglani alól

Vannak rabok, akik sosem adják fel. Annyira ők is kiismerték már magukat a jog világában, hogy tudják, semmi sem megváltoztathatatlan. A jogszabályok állandó változása folyamatos reményt nyújthat a tényleges életfogytiglani büntetéssel sújtottak számára. Olyan törvény még nem született,

⁴⁴ Klemencsics Andrea: Strasbourg – életfogytig tartó ítélet, *Ars boni jogi folyóirat*

⁴⁵ Szita Bence gyilkosai 2012 őszén csalták el és verték agyon a 11 éves kisfiút. A három elkövető ítélete jogerős, sohasem helyezhetők szabadlábra.

amit nem lehet átírni, így aztán az is elképzelhető, hogy egyszer eltörlik a TÉSZ-t is. Van, aki kimondja, van, aki titkolja, de sokakban él a remény, hogy egyszer ez megtörténhet. A Magyar László v. Magyar Állam strasbourggi ítélet óta pedig még inkább él a remény. Jelenleg azonban jogalkotói lépések a változások irányába még nem történtek, de már nem kell rá sokat várnunk.

Egy lehetőség azonban mégis adott. Lehetőség – melyre azt mondhatjuk: ritka, mint a fehér holló. Ez pedig nem más, mint a kegyelem intézménye. A köztársasági elnök által adható végrehajtási kegyelem intézménye egy létező jogintézmény, mellyel bármely elítélt élhet. Magyarország Alaptörvényének 9. cikk (4) bekezdés g) pontja alapján a köztársasági elnök gyakorolja az egyéni kegyelemezés jogát. A köztársasági elnök által gyakorolható kegyelmezési eljárás lefolytatására vonatkozó szabályozást a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) XXX. fejezetének III. címe tartalmazza.

A köztársasági elnök a döntése során nincs kötve feltételhez vagy körülményhez, a határozathozatalnak azonban előfeltétele, hogy a közigazgatási és igazságügyi miniszter, illetve a legfőbb ügyész előterjesztést tegyen a köztársasági elnök részére. Az államfő a kegyelmi határozatához – akár elutasítja a kérelmet, akár kegyelmet ad – nem köteles indokolást fűzni.

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a végrehajtási kegyelem egy kivételes intézmény, tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt államfői kegyelmet még nem kapott.

A kegyelmezési jog kapcsán is születettek Strasbourgban ítéletek: A Kafkaris ítélet⁴⁶ kapcsán a bírák különvéleményt fogalmaztak meg, akik abban meggyőzően cáfolták, hogy a kegyelmezési jog reális lehetőséget teremtene a szabadulásra. A Kafkaris v. Cyprus ügy volt egyébként az első nagy hatású ügy, amelyben a Bíróságnak állást kellett foglalnia a TÉSZ és az Emberi Jogi Egyezmény viszonyát illetően. A kérelmezőre TÉSZ-t szabtak ki, aki az Egyezmény 3. cikkének megsértésére hivatkozva a Bírósághoz fordult. Az Emberi Jogok Európai Bírósága hivatkozott korábbi ítéletére, mely szerint egy felnőtt elkövetőre kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés önmagában nem ellentétes az Egyezménnyel⁴⁷, azonban a nem mérsékelhető büntetés főlvettheti a 3. cikk sérelmét⁴⁸. Önmagában az, hogy a gyakorlatban teljes tartamában le kell tölteni a szabadságvesztést, semmiképpen nem egyezményesértő, amennyiben a büntetés de jure és de facto, azaz jogilag és ténylegesen is mérsékelhető. A tesztet a konkrét esetre alkalmazva a Bíróság arra jutott, hogy a ciprusi

⁴⁶ Kafkaris v. Cyprus (21906/04, 2008. február 12.)

⁴⁷ Kotälla v. the Netherlands ügy (7994/77. 1978. május 6.)

⁴⁸ Einhorn v. France (2011. július 19.)

köztársasági elnök kegyelmi jogkörére tekintettel (a kegyelmi rendszer bizonyos fokú átláthatatlansága ellenére) nem mondható ki, hogy az elítéltnak ne lenne reménye a szabadulásra. A diszkrecionális, fellebbezhetetlen, indokoláshoz nem kötött kegyelmi döntésből következő bizonytalanság pedig nem tekinthető elegendő súlyú sérelemnek ahhoz, hogy a 3. cikk védelme kiterjedjen rá. Ez azért részben ellentmond a magyar ügyben hozott ítélettel, hiszen a kegyelem intézménye nálunk is létezik és ugyancsak diszkrecionális, fellebbezhetetlen döntés, ami azonban eltér: nem kötelező, hanem kérelemre indul meg az eljárás.

2010-ben a Iorgov (II) v. Bulgaria-ügyben⁴⁹ a bolgár kormány érvelésében is felmerült a diszkrecionális jogkörben megadható elnöki kegyelem intézménye, mint a mérsékelhetőség biztosítója. És habár e döntést nem kell indokolni, az jogorvoslással nem támadható, a Bíróság azonban úgy ítélte meg, hogy a kérelmező számára a bolgár jog kegyelmi rendszere biztosítja a reményt a szabadulásra, azaz a büntetés de jure mérsékelhető. A de facto mérsékelhetőséggel kapcsolatban a Bíróság kifejtette, hogy abból, hogy a TЭСZ bevezetése óta eltelt 20 év alatt egyetlen elítélt sem részesült kegyelemben, nem vonható le arra következtetés, hogy az alelnök a jövőben sem fog ilyen kegyelmet gyakorolni. A kérelmező tehát nem bizonyította kétséget kizáróan, hogy a felülvizsgálatnak a reménye sem adatik meg számára.

Társadalmi együttérzés hiánya

Leszámítva a jogvédő szervezeteket, a TЭСZ-re ítéltet vonatkozásában a társadalmi együttérzés teljes hiánya állapítható meg. Miért is van ez így? Ha visszatérünk a dolgozat első oldalához, a kérdésre a választ már meg is kaptuk. Valamennyi elítélt – más bűncselekmények mellett - gyilkosságot követett el, mégpedig nem alapeseti emberölésről van szó, hanem gyakran többrendbeli, de mindenképpen minősített esetek elkövetéséről. Nem szeretem ezt a kifejezést, de a TЭСZ-re ítéltet gyakran nevezik sorozat-gyilkosoknak. Számomra ez a kifejezés a hollywoodi filmeket juttatja eszembe, azonban valljuk be, bármely TЭСZ-es által elkövetett cselekményből készíthetnének ilyen filmet.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről szóló rendelkezés három évvel később lépett hatályba, minthogy az Alkotmánybíróság eltörölte a halálbüntetést. Mondhatjuk azt is, hogy a bűnelkövetőknek mindösszesen három jó évük volt. A TЭСZ bevezetésének és aztán később az

⁴⁹ Iorgov (II.) v. Bulgaria (36295/02, 2010. szeptember 2.)

Alaptörvénybe történő beiktatásának is elsődleges indoka volt a társadalmi igény. A társadalom különösen akkor reagál így, amikor egy súlyosabb, kirívó bűncselekmény történik, melyről tudósít a média. A médiának igenis nagyon nagy szerepe van a társadalmi véleményformálásban. A cselekmény brutális részleteinek kiemelése, annak felnagyítása nagyon jó eszköz a sajtó kezében. Az Alaptörvényben rögzítés pedig jó eszköz volt – a Kormány kezében. Mint ismeretes az Alaptörvény kőbe véste a TÉSZ intézményét. Emlékezzünk csak vissza a nemzeti konzultációs kérdőív egy kérdésére:

11.) Vannak, akik azt javasolják, hogy Magyarország új alkotmánya tegye lehetővé a bíróságok számára a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés kiszabását a kiemelt súlyosságú bűncselekmények esetében. Ön mit gondol?

- 1- Az új magyar alkotmány tegye lehetővé a bíróságok számára a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés kiszabását a kiemelt súlyosságú bűncselekmények esetében.
- 2- Az új magyar alkotmány ne tegye lehetővé a bíróságok számára a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés ítélet kiszabását a kiemelt súlyosságú bűncselekmények esetében.
- 3- Nem tudom megítélni a kérdést.⁵⁰

Az elemzések azt mutatják, hogy a válaszadók több, mint 90%-a támogatta a TÉSZ intézményének az Alaptörvénybe iktatását.

A társadalmi álláspont pozitívabb és optimistább alakulását a brutális, több emberáldozattal járó, a sajtóban is nagy visszhangot kapott bűncselekmények csak súlyosbították.

Azonban ha arra gondolunk, hogy a sajtó nagyítja fel a dolgokat, érdemes végigolvasni a következő sajtóhírt, melyet a napokban olvastam a bíróságok honlapján⁵¹: A Gyulai Törvényszék előtt különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés büntette és más bűncselekmények miatt van folyamatban eljárás M.Z. vádlott és 2 társa ellen. A vádirati tényállás szerint a vádlottak Battonyán közös ingatlanban laktak a sértettel. Az ingatlanon minden házimunkát a sértett végzett, akit anyagilag, fizikailag, érzelmileg és indulatilag kihasználták. A sértettet ért bántalmazások 2007. év végén kezdődtek, kezdetben a sértett megpofozásában, arcának fejének, tenyérrel, ököllel történő

⁵⁰ A kérdőív letöltve: <http://www.fidesz.hu/hirek/2011-02-14/nemzeti-konzultacio-kerdesek-az-uj-alkotmanyrol/>

⁵¹ www.birosag.hu

megütésében és testének megrúgásában nyilvánult meg. 2010 márciusától a sértett haláláig a bántalmazások egyre gyakoribbá, durvábbá, kínzás jellegűvé váltak. A III. rendű vádlott napi szinten antidepresszáns gyógyszert adott be a sértettnek. Az I. rendű vádlott több alkalommal a sértett arcán és karján nyomta el az általa elszívott cigaretta még égő csikkjeit. A III. rendű vádlott 2010 márciusában dühében egy késsel több alkalommal megszurta a sértett mindkét combját. 2010 tavaszán előbb a II. rendű vádlott, majd az I. rendű vádlott egy kötelet húzott át a gerendán, amelyre hurkot kötött, és azt a megkötözött sértett nyakába akasztotta, majd a kötélen végét többször meghúzta. Ennek következtében a sértett a levegőbe emelkedett és fuldoklott. 2010 tavaszán az I. rendű vádlott egy csőfogóval csavargatta a sértett lábujjait és a varrótűt szúrta a sértett körmei alá, később pedig forró vasalóval égette meg a sértett mellét. A III. rendű vádlott a sértett lábán eltört egy porszívócsövet, illetve több alkalommal partvisnyével test szerte megütötte. Az I. rendű vádlott a bántalmazások következtében eltörte a sértett jobb karját, míg a II. rendű vádlott úgy megrugdosta a sértettet, hogy vesezúródást és bordatörést szenvedett. Mivel az egyik bántalmazás során a sértett fogai felsértették az I. rendű vádlott kézfejét, ezért az I. rendű vádlott csőfogóval a sértett két felső fogát kicsavarta a helyéről, majd ezt követően a sértett több kéz és lábujjkörmét letépte. Ugyanebben az időszakban az I. rendű vádlott hüvelykujjaival benyomta a sértett szeméit a szemüregbe. A II. rendű és III. rendű vádlott később a sértett testébe áramot vezetett és azáltal sanyargatta. Később a sértettet tolokocsiba helyezték, de továbbra is ütlegelték. A folyamatos - felsorolt és egyéb - bántalmazások és kínzások eredményeként a sértett 2010. június 21. napján elhunyt. Ezt követően az I. rendű vádlott a melléképület mellett egy gödröt ásott és a sértett holttestét abba temette.

Ezek után azt hiszem, nem kell csodálkoznunk a társadalmi együttérzés hiányában, kihangsúlyozva azt, hogy az eljárás bírósági szakasza most kezdődött.

Pro és kontra

Amióta tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, mint ‘büntetési nem’ létezik, mindig is voltak pro és kontra álláspontok.⁵² E büntetés legnagyobb ellenzői a jogvédő szervezetek⁵³. A Helsinkai Bizottság tagjai és követői mindig is az egyént, az emberi életet, az emberi méltóságot sértőnek vélték és vélik a mai nap is ezt a büntetést. Az Alkotmánybíróságnál is számos indítványt nyújtottak

⁵² Ugyanez elmondható a feltételes szabadságra helyezés lehetőségét ki nem záró életfogytig tartó szabadságvesztésről is.

⁵³ Így például a TASZ, Helsinkai Bizottság stb.

már be, azonban mindezidáig eredménytelenül.

És mi az ami ellene szólhat?

I./ Egyes álláspontok szerint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés az elítéltet teljesen kirekeszti a társadalomból, ami pedig **ellentétes a büntetés Btk-ban foglalt céljával**.

A Büntető törvénykönyv értelmében a büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.⁵⁴

A büntetés a bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott, a bűncselekmény társadalomra veszélyességével arányban álló joghátrány. A büntetés célja a társadalom védelme, amelynek egyik oldala az *egyéni*, a másik az *általános prevenció, vagyis a bűnprevenzió*. Az egyéni megelőzés azt jelenti, hogy a kiszabott büntetésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy az elkövetőt újabb bűncselekmény elkövetésétől visszatartsa. Az egyéni megelőzés akkor éri el valódi célját, ha az elkövető személyiségének lényegét úgy változtatja meg, hogy törvénytisztelő állampolgárrá válik. És ennél a pontnál kell feltennünk azt a kérdést, hogy amennyiben egy vádlottat tényleges életfogytig tartó szabadságra ítélik, képes lesz-e törvénytisztelő állampolgárrá válni? Hiszen semmi nem motiválja erre. Tulajdonképpen szabadulása nem várható, társadalmi, családi kapcsolatai leépülnek; a reménytelenség között lesz-e motiváció számára? Véleményem szerint nem sok. Általánosságban az egyéni visszatartás azzal is megvalósul, ha az elkövető az ismételt bűncselekmény elkövetésétől az újabb büntetéstől való félelme miatt tartózkodik. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt elítéltnél ez már kizárt, hiszen ettől súlyosabb büntetést már nem igazán kaphat.

A büntetés célja azonban nem merül ki az egyéni megelőzésben, mert azt a célt is szolgálnia kell, hogy másokat is visszatartsa a bűnelkövetéstől. A kollektív prevenció inkább megvalósulni látszik ennél a büntetési nemnél. A büntetéssel a társadalom tagjait meghatározott irányba lehet befolyásolni. A befolyásolás eredményessége, az alkalmazott intézkedésnek vagy büntetésnek a társadalomban kifejtett hatása az elkövetett cselekményhez és az amiatt alkalmazott szankcióhoz viszonyuló személyek egyéni felfogásától is függ. A büntetés akkor szolgálja megfelelően az általános megelőzést, ha a társadalom tagjaiban a pozitív értékrend megszilárdulásához járul hozzá, de ennek hiányában megvalósulhat a társadalom tagjainak a hasonló mértékű büntetéstől való félelmével is.⁵⁵

⁵⁴ 2012. évi C. törvény 79.§

⁵⁵ HVG Online Jogtár Btk. Kommentár

II./ Amennyiben elfogadjuk, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés összeegyeztethető a büntetés céljával, akkor is felmerül a kérdés, hogy a **büntetés-végrehajtási célnak** mennyiben felel meg. A bv. tvr. 19. § - a szerint a szabadságvesztés végrehajtásának célja az, hogy e törvényben meghatározott joghátrány érvényesítése során elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedését, és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. Már a mondta első felénél meg kell állnunk, hiszen hogyan segíthetné elő a társadalomba való beilleszkedést az olyan büntetés, mely nem engedi vissza az elítéltet a társadalomba? Így amennyiben a jelenlegi szabályozáson nem módosítunk, úgy a Bv.tvr-ben szükséges módosítanunk a büntetés-végrehajtás célját.

III./ Az Alkotmánybíróság a 144/2008. (XI.26.) AB határozatában kimondta, **az emberi méltósághoz való jogból** következik, hogy valamennyi elítéltnak lehetőséget kell biztosítani a rehabilitációra, arra, hogy jogsértés nélkül helyálljanak egy szabad társadalom feltétele között. A reszocializáció megköveteli, hogy egy arra objektív szempontok szerint érdemesült elkövető számára egy későbbi, büntetéstől mentes életvitel feltételeit megteremtse. Ez a társadalom érdeke is.⁵⁶

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés egyfajta híd a határozott tartamú szabadságvesztés és a halálbüntetés között. A 23/1990. AB határozat meghozatalát követően módosult az életfogytig tartó szabadságvesztés funkciója is, kiszabható minden olyan büntetésnél, mely súlyosabb annál, hogy határozott tartamú szabadságvesztéssel szankcionáljanak.⁵⁷ Egyesek vitatják a büntetés jogosságát, mások célszerűségét. Több külföldi állam alkotmánybírósága kimondta, hogy az elítélt csak akkor őrizheti meg emberi méltóságát, ha van reménye a szabadulásra, azonban a tényleges életfogytiglani büntetés kiszabása kegyetlen, a társadalom rendjével szemben álló cselekmények okán szükséges. Vagyis egy alkotmányos alapjogokat sértő intézkedésként is említik a TÉSZ-t, úgy, mint az emberi méltóságot sértő büntetést.

IV./ Az ilyen hosszú tartamú büntetés **indokolatlan terhet ró a büntetés-végrehajtás szerveire**. Az egyértelmű, hogy a TÉSZ-es rabok őrzése speciális felügyeletet igényel. Egy reménytelenné vált fogvatartottat a büntetés-végrehajtási intézet nehezen tud fegyelmezni. És ez nem csupán az adott büntetés-végrehajtási intézetre vonatkozik: az ún „ároktói” banda két tagja Ároktőről – a házi őrizetből – szökött meg. A Tiszaújvárosi Járásbíróság folytatta le a fogolyszökés miatt indult

⁵⁶ 144/2008. (XI.26.) AB határozat III.2.1. pont

⁵⁷ Matovics: 99-100.o.

büntetőügyet. Mivel azonban mindkét vádlott tényleges életfogytiglani büntetést kapott, így a tárgyalás biztonságának megőrzése érdekében is speciális védelmi intézkedéseket kellett alkalmazni, ami pedig nem csak a büntetés-végrehajtás, hanem a rendőrség és a járásbíróság szerveire is plusz feladatot rótt. Így érthető, amikor azzal érvelnek, hogy olcsóbb elengedni egy bűnözőt, mint az állam pénzén tartani.

V./ További kontra álláspont, hogy semmilyen indokkal nem lehet alátámasztani azt, hogy minden életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartott élete végéig veszélyt jelent a társadalomra. Ezzel egyetértek, nem általánosíthatunk, nem vonatkozhat ez minden elítéltre. Ugyanakkor azt sem szabad elfelejteni, hogy nem minden vádlott kap ilyen súlyos büntetést.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés ellenzői szerint minden elítéltnak meg kell adni az esélyt arra, hogy évtizedek múlva felmerüljön kérdésként: vajon adható-e az elítéltnak még egy esély a börtönön kívüli világban? Álláspontjuk szerint, ha a büntetésben eltöltött idő és a hosszú terápiás kezelések pozitívan hatnak az elítéltre, akkor meg kell adni számára az **esélyt a társadalomba való visszailleszkedésre**, annak ellenére, hogy a jelenleg hatályos jogszabályok szerint többségük már nem térhet vissza a szabadok világába. További érdekesség, hogy a TÉSZ-re ítélték közel egynegyede első büntényes.⁵⁸ Éppen ezért individualizálni kell a kérdést, megvizsgálni, hogy az elítéltek büntetésben eltöltött ideje pozitívan hatott-e rájuk és amennyiben igen, meg kell adni a lehetőséget a társadalomba való visszailleszkedésre.

VI./ A beláthatatlan időnek számos **torzulást eredményező hatása** lehet.

Nemzetközi kutatások az állandósult bizonytalanság pszichésen romboló hatásait emelik ki. Az elítéltek a sorsukról döntést hozó hatalmat elidegenedettnek érzékelik, és noha tudatában vannak a rájuk irányuló kontrollnak, az aktuális viselkedéssel szembeni elvárásokat zavartan érzékelik és értelmezik, ami elsődleges hatásként szorongást és agresszivitást eredményez.⁵⁹

A büntetés-végrehajtás falai között eltöltött hosszú időtartam elsősorban az elkövető személyiségében okoz torzulásokat. A büntetés-végrehajtási intézetben nagy a valószínűsége annak, hogy pszichés funkcióban sérült, semmit nem veszthető elítélt rendkívüli eseményeket kövessen el.⁶⁰ Aki élete végéig börtönben marad, annak látszólag már nincs vesztenivalója, így esetükben fokozottan fennáll az agresszió veszélye. A büntetés súlyának következménye lehet a mély depresszió, amely mögött elsősorban a család elvesztése, a bűncselekmény elkövetése miatti

⁵⁸ Kiszely Pál: 54. oldal

⁵⁹ Matovics: 100.o.

⁶⁰ Garami Lajos: Élő halottak? A tényleges életfogytiglani szabadságvesztés végrehajtásának problémái. Börtönügyi Szemle. 1999. 2. 56-63.o.

bűntudat áll. Ennek eredményeként a rabok sokszor önkárosítással, öncsonkítással próbálják magukra felhívni a figyelmet. Az önkárosítás egyik leggyakrabban előforduló esete az idegen test lenyelése. Hazánk börtöneiben jellemzőbbek az öngyilkossági kísérletek, mint maga a befejezett öngyilkosság. Azonban a jövőbeli befejezett öngyilkosság egyik legerősebb jóslója a korábbi öngyilkossági kísérlet, így ezek az események indokoltan kapnak fokozott figyelmet a büntetés-végrehajtás munkájában. Az elítéltek a megkísérelt öngyilkossággal a helyzetük megváltoztatásáért emelnek szót, tiltakoznak, ez egyfajta menekülési stratégia. Mondhatjuk úgy, hogy a megkísérelt öngyilkossággal ténylegesen nem meghalni akarnak, hanem szabadulni a túrhetetlen helyzetből. Az értékvilág beszűkülése, az egyre kisebb kötődés az élethez, és az öngyilkosság, mint megoldás felértékelődik.

A TÉSZ intézményének megszűnésében való hit és remény is megóvó erővel bír a depresszióval, torzulással szemben. Fontos az elítélt motiválása, az, hogy állandó elfoglaltságot biztosítsanak neki, ami pedig rengeteg terhet ró a büntetés végrehajtás szerveire.⁶¹ A szabadulás utána remény nélküli lét egy beszűkült világú elítélti magatartást eredményez, akinek igényei minimálisra csökkennek és vagy beletörődnek sorsukba, vagy a halálba menekülnek. Van, aki hisz a büntetés végességében, vagy legalábbis ezzel élteti magát. Ami azonban biztos, hogy mindent megtesznek, hogy ne hogy a közömbös apátiába zuhanjanak. Fejlesztik magukat, folyamatosan célokat tűznek ki, keresik önmaguk fejlesztésének lehetőségeit.

VII./ **Nincs visszatartó ereje** a TÉSZ-nek. Habár már köztudott, hogy akár egy „egyszerű” gyilkosságért is alkalmazták a bíróságok, a brutális cselekmények, az elkövetések száma nem csökkent, sőt megnőtt. Az elkövetők nem gondolnak arra, hogy majd elkapják őket és akkor mi lesz. Ez egyébként a halálbüntetés megszüntetése miatt egyik érv is volt, hiszen azt is egyértelmű kutatások támasztják alá, hogy a halálbüntetésnek sincs visszatartó ereje. Épp ezért kijelenthetjük, hogy nem is a speciális, hanem a generális prevenció a célja a hosszú tartamú, örök életre szóló szabadságvesztésnek, a társadalmat kívánják megvédeni ezektől az emberektől. Többen rámutattak arra, hogy amint a halálbüntetés több évezredes gyakorlata sem volt képes visszatartó hatást gyakorolni a főbenjáró bűnök elkövetőire, éppúgy illúzió azt várni a halálig tartó szabadságvesztéstől, hogy el fogja riasztani az újabb bűncselekmények elkövetőit.⁶² Megjegyzem, vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a feltételes szabadság intézménye jobban elősegíti a visszaesés megelőzését, mint a büntetés teljes kitöltése.⁶³

⁶¹ Antal Szilvia-Solt Ágnes: A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélték longitudinális vizsgálata,

Börtönügyi Szemle 2013/1. 68.o.

⁶² Bán Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények, Fundamentum.

⁶³ Polgár András: Gondolatok a feltételes szabadságra bocsátásról. Börtönügyi Szemle 2014/2. 2.o.

És akkor mi szólhat a TÉSZ további alkalmazása mellett?

I./ A társadalmi nyomás mindig befolyásolja a jogalkotást. A társadalom pedig a legsúlyosabb büntetést követeli. Egyesek szerint a teljes izoláció a **legnagyobb büntetés**. A TÉSZ-es elítéltek között nem véletlenül gyakori az öngyilkossági kísérlet. Sokan gondolják úgy, hogy a halálbüntetés is jobb, mint maga a TÉSZ.⁶⁴ Önmagában pedig ez a büntetés elég súlyos, humanitárius és emberi jogi szempontból sem célunk a vegetálás, a szörnyű körülmények biztosítása, hanem lehetőséget kell arra biztosítani, hogy végiggondolja tettét, hiszen ettől súlyosabb és rosszabb büntetés nem létezik egy elítélt számára, így valóban bűnhődhetnek életük végéig.

II./ A kontra álláspont VI. pontjára térnék vissza: a bíróság nem tudja megjósolni előre egy ember sorsát, amellyel kizárja a **személyiségváltozás** esélyét. Igen, megjósolni nem tudjuk, kinek hogyan alakulnak a személyiségjegyei. Ugyanakkor azt sem kell feltételeznünk, hogy ennyi év elteltével majd minden elítéltnak pozitív irányban alakul a személyisége. A TÉSZ-esek között a legelvetemültebb bűnözők ülnek. És habár egyikük esetében sem állapították meg a kóros elmeállapotot olyan mértékben, hogy az befolyásolta volna tetteiket, elmeorvos szakértői vizsgálatot mindegyikükénél kellett végezzenek. Abban is biztos vagyok, hogy valamiféle torzulás kimutatható legtöbbjük személyiségében még a cselekmény elkövetését megelőzően. A zárt elhelyezés pedig egyáltalán nem biztos, hogy pozitívan hat majd egy elítéltra, aki bűnözőkkel van összezárva.⁶⁵ Így ezen elítéltek szabadlábra helyezése ellen szólhat az is, hogy a személyiségük a hosszú időtartamú szabadságvesztés ideje alatt nem pozitív, hanem negatív irányban hat majd és veszélyes visszaengedni őket a társadalomba.

III./ **Szemet szemért, fogat fogért.** Először Hammurapi törvénykönyvében jelent meg ez az elv a Babilóniai Birodalomban, az ókorban. A szemet szemért, fogat fogért elv ma már inkább a bosszú jelmondata lett. Ugyanakkor itt nem az ugyanolyan megtorlásról szóló talió elvet kell elképzelni, hiszen akkor a halálbüntetés visszaállítása mellett érvelnénk, figyelemmel arra, hogy valamennyi TÉSZ-es elítélt embert ölt. Ha valaki olyan súlyos büntetést követett el, amiért életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, akkor nem érdemel könnyörületet, így szenvedjen amennyire csak lehet, amennyire a jogszabályok azt lehetővé teszik.

⁶⁴ Bedő Iván: Megáll a TÉSZ – mi történik az életfogytiglanosokkal? HVG, 2013. 16.szám 46-48.o.

⁶⁵ Lásd: Boros János: A hosszú tartamú szabadságvesztés hatása a fogvatartottak személyiségére. Börtönügyi Szemle 2005. 2. 19-24.o.

IV./ Egy hosszú, 30, 40 éves időtartam utáni szabadulás sem jobb. Akit ilyen hosszú időre zárnak el, **elveszíti kapcsolatát a külvilággal**. Ennyi idő alatt rokonai sem biztos, hogy életben maradnak, nem lesz semmi reménye, ha szabadul, vagy legalábbis csekély rá az esély. Több évtizedes rabság után abban reménykedhet csak az elítélt, hogy fedél lesz a feje felett, de más nem. Munkát sem egyszerű szerezni manapság, nemhogy egy elítéltnak, aki 30-40 évet ült börtönben. Kimondhatjuk, ennyi idő után már jobb bent, mint kint. Hiszen mekkora esélyük lesz ezeknek az elítélteknek az újrakezdésre? Ki vár majd rájuk? Kibe tudnak kapaszkodni? Hogyan élnek túl egy olyan világban, melyet már nem is ismernek?

Megoldás: módosító javaslatok

A strasbourgi ítélet⁶⁶ kapcsán véleményem szerint a jogalkotónak újra kell gondolnia a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézményét. Ez persze nem azt jelenti, hogy azt el kellene törölni, hiszen a Bíróság sem azt mondta ki, hogy önmagában a TÉSZ jogellenes lenne. A hatályos szabályozás megfelel az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkében foglalt követelményeknek. Amennyiben azonban nem vizsgáljuk felül és makacsul kiállunk a szabályaink mellett, az nagyon sokba fog kerülni. Hiszen inentől kezdve valamennyi TÉSZ-es elítélt perelheti a magyar államot. Így lépni kell. Az sem kérdés az előbbieken kifejtettek szerint, hogy az elítélt számára kell valami motiváció, remény, ami a büntetés-végrehajtási intézet rendjének, a fegyelemnek a megtartására is ösztönzi. Vagyis a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozását felül kell vizsgálni a jogalkotónak, és meg kell kísérelni egy alkotmányos jogállam elvárásainak megfelelő törvényi szabályozás kialakítását.

Két megoldási lehetőséget látok a felülvizsgálat lehetőségére: az egyik a feltételes szabadlábra bocsátáshoz hasonló jellegű felülvizsgálat elhelyezése a büntetés-végrehajtási törvényben, a másik a kegyelem intézményének újragondolása.

2015. január hó 1. napjától új büntetés-végrehajtási törvény lép hatályba. Az, hogy magát a jogszabályt már elfogadták, az sem kizáró ok, hiszen azóta is több módosításra sor került. Amennyiben úgy tekintjük, hogy az anyagi joganyagot a Btk. tartalmazza, a végrehajtási szabályok módosítása indokolt, mégpedig az új végrehajtási törvényben.

A büntetés-végrehajtási törvénybe ebben az esetben be kell iktatni a TÉSZ kötelező

⁶⁶ Magyar László v. Magyarország ügy

felülvizsgálatának intézményét, mégpedig akként, hogy annak legrövidebb időpontja nem lehet rövidebb, mint a határozott idejű szabadságvesztés leghosszabb jogszabályi időtartama. A hatályos szabályok szerint a határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb tartama három hónap, leghosszabb tartama húsz év; bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén huszonöt év.⁶⁷

Ha pedig a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, annak legkorábbi időpontját legalább huszonöt, legfeljebb negyven évben állapítja meg.⁶⁸

Amennyiben a TÉSZ-esek felülvizsgálata a húsz, illetve huszonöt évnél, illetve a feltételes esetén adható huszonöt-negyven évnél rövidebb lenne, úgy az egész jogintézmény léte kérdőjelezné meg. Így a javaslatom a kötelező felülvizsgálat idejére: legalább negyven, bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén negyvenöt év. A felülvizsgálati hatáskört már nem az ítélkező, hanem a büntetés-végrehajtási bíróhoz telepíteném. Nem automatikusan járna a szabadlábra helyezés, hanem megfelelő garanciák mellett. Akkor lenne rá lehetőség, ha figyelemmel az elítélt személyiségére, előéletére, esetleg egészségi, családi állapotára, kiemelten a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, a társadalomba való beilleszkedési készségére és képességére, a szabadlábra helyezés utáni lehetőségeire, a büntetés és a büntetés-végrehajtás célja a szabadlábra helyezéssel is elérhető. Negyven évtől azért nem lehet kevesebb ez az idő, mert akkor semmi különbség nem lenne, ha például a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, és annak legkorábbi időpontját negyven évben állapítja meg. Ebben az esetben ugyanis a bv. bíró vizsgálja a feltételes szabadlábra helyezés lehetőségét. A két jogintézményt pedig külön kell választanunk, bár meglehetősen nehéz, hiszen eltérhet elnevezésében, de kötelezően el kellene térjen tartalmában is.

Éppen ezért a második megoldási javaslatom célravezetőbb lenne. Ahogy a külföldi példáknál is kiemeltem, Bulgáriában és Cipruson is elfogadta a nemzetközi emberi jogi bíróság a TÉSZ intézményét, azzal, hogy ott pontosan szabályozottak a kegyelem intézményének eljárási szabályai. Ismételten hivatkozok a Iorgov (II) v. Bulgaria-ügyre⁶⁹ ahol habár a kegyelmi döntést nem kell indokolni, az jogorvoslattal nem támadható, a Bíróság azonban úgy ítélte meg, hogy a kérelmező számára a bolgár jog kegyelmi rendszere biztosítja a reményt a szabadulásra, azaz a

⁶⁷ 2012. évi C. törvény 36.§

⁶⁸ 2012. évi C. törvény 43.§ (1) bekezdés

⁶⁹ Iorgov (II.) v. Bulgaria (36295/02, 2010. szeptember 2.)

büntetés de jure mérsékelhető. A de facto mérsékelhetőséggel kapcsolatban a Bíróság kifejtette, hogy abból, hogy a TЭСZ bevezetése óta eltelt 20 év alatt egyetlen elítélt sem részesült kegyelemben, nem vonható le arra következtetés, hogy az alelnök a jövőben sem fog ilyen kegyelmet gyakorolni. És akkor felmerül, hogy Magyarország esetében a kegyelem intézményét miért nem fogadták el, hiszen létező jogintézményről van szó. A különbség mindösszesen annyi, hogy a kegyelmi eljárás megindításának Bulgáriában van egy kötelező alakzata is, vagyis kérelem nélkül is megvizsgálja az alelnök az elítélt kegyelemből történő szabadlábra helyezésének lehetőségét.

Ennek megfelelően át kell alakítanunk a köztársasági elnök által lefolytatandó végrehajtási kegyelem intézményét. Indokolt továbbra is fenntartani a korábbi – kérelemre előterjeszhető – kegyelem lehetőségét azzal, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt személyek esetében egy kötelező kegyelmi eljárást kell lefolytatni. Az új jogintézmény kiegészítené a meglévő szabályozást, vagyis a TЭСZ-re ítélt is bármikor előterjeszhető kérelmet, a kötelező kegyelmi eljárást azonban hivatalból kell megindítani. Az indítvány előterjesztőjeként indokolt lehet a büntetés-végrehajtási intézetet megjelölni, aki egy jogszabályban meghatározott hosszúságú idő letelte után hivatalból előterjesztést készít. Az előterjesztés tartalmazná valamennyi végrehajtási adatot, nevelői véleményt, parancsnoki javaslatot stb. csakúgy, mint most például egy fokozatváltás előterjesztésnél. Újra felmerül a kérdés, hogy mennyi idő után indokolt a kötelező kegyelmi eljárást lefolytatni. Itt az első megoldási javaslatban írtakat is fenntartom, nem lehet 40 évnél rövidebb a fentebb kifejtettek szerint. Újra kihangsúlyozom tehát, hogy ha a módosítás negyven évnél korábbi időpontot írna elő, az érinthetné a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből ki nem zárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélteteket. A kegyelmi döntés meghozatalára a meglévő kegyelmi eljárás általános szabályait kell alkalmazni továbbra is. A köztársasági elnök kegyelmezési jogát azonban nem korlátozhatjuk, azt nem köthetjük szabályokhoz – értelmezte több alkalommal az Alkotmánybíróság is határozataiban:

Az Alkotmánybíróság - áttekintve az Alkotmány vonatkozó rendelkezéseit, valamint a hatályos jogszabályok alapján kialakult gyakorlatot - megállapította, hogy az Alkotmány 30/A. § (1) bekezdés *k*) pontjában a köztársasági elnök részére biztosított egyéni kegyelmezés jogának gyakorlása során a köztársasági elnököt valódi döntési jog illeti meg abban a tekintetben, hogy az akár hivatalból, akár kérelemre indult kegyelmezési eljárásban kegyelemben részesíti-e a kegyelmi kérelemben megnevezett személyt vagy sem. Döntésében kifejezésre juttathat méltányossági, humanitárius és saját értékrendjéből fakadó erkölcsi szempontokat is. A köztársasági elnököt tehát

nem köti az, hogy a kegyelmi eljárás előkészítő szakaszában eljáró legfőbb ügyész, illetve az igazságügyért felelős miniszter tesz-e előterjesztést a kegyelem (gyakorlása) iránt; ilyen előterjesztés hiányában is, a kegyelmi kérelem alapján gyakorolhatja a kegyelmezési jogát, míg a kegyelmi előterjesztés esetén is dönthet úgy, hogy nem ad egyéni kegyelmet. Az ellenjegyző (az igazságügyért felelős) minisztert viszont abban a tekintetben illeti meg valódi mérlegelési és döntési jog, hogy a köztársasági elnök kegyelmi döntésről szóló határozatát ellenjegyzi-e vagy sem. A köztársasági elnök a kegyelem iránti előterjesztésen keresztül (annak megléte, illetve hiánya által) nem kötelezhető arra, hogy kegyelmet gyakoroljon, illetve azt megtagadja, diszkrecionális jogkörben, előterjesztéshez nem kötve gyakorolja e jogkörét.⁷⁰

A köztársasági elnök e diszkrecionális jogkörének korlátlanóságát az Alkotmánybíróság a 31/1997. (V. 6.) AB határozatában már kimondta, utalva arra, hogy az egyéni kegyelem megadása esetén az államfő az állam büntető igényéről mond le. (ABH 1997, 154, 155, 157.)

Vagyis a köztársasági elnök kegyelmezési jogkörét nem korlátozhatjuk még törvénnyel sem, annak részletszabályait, az elbírálásnál figyelembe veendő körülményeket sem határozhatjuk meg, az egyedül az elnök diszkrecionális jogköre.

Mindezzel az új szabályozással biztosítja a jogalkotó azt az elvárást, amit az Emberi Jogok Európai Bírósága 2014. május 20-án meghozott marasztaló ítéletében kifejtett, vagyis, hogy van olyan eljárás, amely kapcsán vizsgálható, hogy a büntetés büntetőpolitikai indokai továbbra is fennállnak-e.

Ezzel a felülvizsgálattal pedig nem csak a strasbourgi, hanem az általános társadalmi elvárásoknak is meg tudunk felelni. Ugyanakkor azt is kihangsúlyozom, hogy habár motiváció lehet az elítélteknek, ez működőképes csak egy idealizált társadalomban lenne. Gondoljunk csak bele, ha egy elítélt 40 év után kiszabadul és mondjuk 20 évesen került be, akkor már 60 éves lesz. A világgal már nincs tisztában, olyan dolgokra gondolok én, mint például az fizetőeszközök, az áru értéke, a technológia fejlődése stb. Egy teljes generáció-váltás is bekövetkezik már addigra, rosszabb esetben közeli hozzátartozói sem élnek, megélhetése, lakhatása is kérdéses. Kiszabadul egy világba, melyet nem ismer és így a következmények súlyosabbak lehetnek, mint ha bent maradna. Így emberi jogilag is megkérdőjelezhető a szabadlábba helyezés és annak körülményei ennyi idő elteltével.

Zárszó

⁷⁰ 47/2007. (VII.3.) AB határozat

Az elmúlt időszakban és jelenleg is válság, létbizonytalanság jellemzi az élet különböző területeit, így nem csupán a gazdasági, pénzügyi életet, hanem érzékelhetően értékválság, erkölcsi válság is van, de a kriminálpolitika is válságban van. Ezzel is összefüggésben emelkedik a bűnelkövetések száma. A sajtó, a média nem a hagyományos értelemben vett különböző jellegű hírszolgáltatást végzi, hanem baleseti, botrány és bűnügyi krónikát. E jelenségnek alapvetően két irányban van hatása a lakosságra. Egyrészt megnő a bűnözéstől való félelem, másrészt szintén megnő a biztonság iránti igény, akár a szabadság/emberi jogai korlátozásával is. Ezt a helyzetet és állapotot használja ki a politika és ígéri, hirdeti a közbiztonságot, a rendet a szigorítások alkalmazásával a büntetőjogban is, diszfunkcionális hatással.⁷¹

Bűn és büntetés azonban mindig is volt és lesz. A mindenkori kriminálpolitika egyik legfontosabb célkitűzése a bűnözés csökkentése és a bűnmegelőzés. Az azonban koronként változik, hogy milyen eszközökkel tud és kíván megfelelni a kriminálpolitika a bűnözéskontroll követelményének.⁷² A törvények szigora önmagában nem elég, hiszen a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőinek száma nem csökken. A bűnözést nem lehet végérvényesen kiiktatni. Vitatkozhatnánk, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek van-e visszatartó ereje, de a szakemberek szerint nincs, úgy ahogy a halálbüntetésnek sem volt. Álláspontjukkal magam is egyetértek.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kérdése, minden korban, minden időben megosztja a megkérdezetteket. A TÉSZ mellett érvelők többségében felmerül a kérdés; mi ebben a büntetés, ha az elítéltek tanulnak, dolgoznak, interneteznek, sportolnak, „kigyúrnák magukat” és etetik őket a mi pénzünkön stb. A kérdés jogos, azonban említést érdemel az is, hogy ezeket a tevékenységeket mind-mind szigorú szabályok és szigorú felügyelet alatt végzik és a külvilágtól elzártan.

Érdemes lenne Cesare Beccaria szavait zárszóként megfogadni: „Meg akarjátok előzni a büntetteket? Tegyétek, hogy a törvények világosak, egyszerűek legyenek, és hogy a nemzet egész ereje azok védelmére összpontosuljon s egyetlen része se használtassék fel megsemmisítésükre. Tegyétek, hogy a törvények ne annyira az emberek osztályait, mint inkább magukat az embereket szolgálják. Tegyétek, hogy az emberek tartsanak tőlük, de csakis tőlük tartsanak. A törvényektől való félelem üdvös, de végzetes, és melegágya a bűnöknek, az embernek embertől való félelme.”

⁷¹ Nagy Ferenc: 265-271.o.

⁷² Kovács Krisztina: A holnap bűnelkövetői lennének? Börtönügyi Szemle, 2014/2. 19.o.

Felhasznált irodalom

- 1./ Antal Szilvia-Solt Ágnes: A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélték longitudinális vizsgálata, Börtönügyi Szemle 2013/1.
- 2./ Balogh Ágnes- Köhalmi László: Büntetőjog I. – Általános rész, Dialóg Campus Kiadó, Budapest Pécs, 2003.
- 3./ Bán Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények, Fundamentum.
- 4./ Prof. Dr. Bárd Károly: A jogos védelem és az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés alapjogi megközelítésből. In: Új Büntető Törvénykönyv, Hagyomány és megújulás a büntetőjogban. ELTE Bibó István Szakkollégium 2013.
- 5./ Bedő Iván: Megáll a TÉSZ – mi történik az életfogytiglanosokkal? HVG, 2013. 16.szám
- 6./ Boros János: A hosszú tartamú szabadságvesztés hatása a fogvatartottak személyiségére. Börtönügyi Szemle 2005/2. szám
- 7./ Fantoly Zsanett: A halálbüntetés eltörlése Portugáliában. Jogtudományi Közlöny 1999/8. szám

- 8./ Fiáth Titanilla: Édenkert a rácsokon túl, Börtönügyi Szemle 2013. 2. szám
- 9./ Dr. Földvári József: A büntetés tana, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1970.
- 10./ Garami Lajos: Élő halottak? A tényleges életfogytiglani szabadságvesztés végrehajtásának problémái. Börtönügyi Szemle. 1999/2. szám
- 11./ Kiszely Pál: Merre tovább, magyar életfogytiglan? Börtönügyi Szemle 2013/1. szám
- 12./ Kiszely Pál – Nagy István: Az idő rabságában, A hosszú időre ítélt büntetés-végrehajtásának helyzete a Szegedi Fegyház és Börtönben In: Börtönügyi Szemle 2012. 3. szám
- 13./ Klemencsics Andrea: Strasbourg – életfogytig tartó ítélet, Ars boni jogi folyóirat
- 14./ Kovács Krisztina: A holnap bűnelkövetői lennének? Börtönügyi Szemle, 2014/2. szám
- 15./ Lévay Miklós: Az Emberi Jogok Európai Bírósága a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről. Jogesetek Magyarázata, 2012/3. szám
- 16./ Matovics Csaba: A Szegedi Fegyház és Börtön hosszúidős speciális rezsimú (HSR) körletének működési tapasztalatai. In: Börtönügyi Szemle 28. évf. 2. szám 2009.
- 17./ Michel Foucault: Felügyelet és büntetés. Gondolat, Budapest, 1990.
- 18./ Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, átdolgozott kiadás, Korona Kiadó, Budapest 2004.
- 19./ Polgár András: Gondolatok a feltételes szabadságra bocsátásról. Börtönügyi Szemle 2014/2. 2.o.
- 20./ Tóth Mihály: A büntetőjogi jogkövetkezmények tana, In: Büntetőjog Általános Rész, szerk.: Békés Imre, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2002.
- 21./ Tóth Zoltán: A halálbüntetés története, filozófiája és kortárs jogelméleti kérdései (Doktori értekezés)
- 22./ Tóth Zoltán: Halálbüntetés: pro és kontra. Jogelméleti Szemle 2003/2. szám

Internetes hivatkozások:

<http://www.origo.hu/itthon/20040910eletfogytiglant.html>

<http://index.hu/bulvar/oktigon0213/>

http://hvg.hu/itthon/20131113_Tenyleges_eletfogytiglant_kapott_a_brutal

<http://mno.hu/belfold/tenyleges-eletfogytiglant-kapott-az-orvvadasz-1148536>

http://www.atv.hu/belfold/20130405_tenyleges_eletfogytiglant_kert_az_ugyesz_p_laszlora

<http://www.nlcafe.hu/ezvan/20140522/tenyleges-eletfogytiglan-halalbuntetes-borton/>

<http://www.fidesz.hu/hirek/2011-02-14/nemzeti-konzultacio-kerdesek-az-uj-alkotmanyrol/>

http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/csengele_1988_9_halott_1_halalraitelt/2041011/

<http://www.birosag.hu>

Felhasznált jogszabályok:

Magyarország Alaptörvénye

1978. évi IV. törvény (régí Btk.)

A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A büntető törvénykönyv módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény

1979. évi 11. tvr. A büntetések és intézkedések végrehajtásáról.

Alkotmánybírószági határozatok:

1214/B/1990. AB határozat

11/1992. (III.5.) AB határozat

31/1997. (V.6.) AB határozat

47/2007. (VII.3.) AB határozat

144/2008. (XI.26.) AB határozat

Eseti döntések:

Kúria Bf.V.93/2000. szám

Strasbourggi jogesetek:

Tibor Törköly v. Magyarország (4413/2006)

Laszlo Magyar v. Magyarország (73593/2010, 2014. május 20.)

Iorgov (II.) v. Bulgária (36295/02, 2010. szeptember 2.)

Kafkaris v. Cyprus (21906/04, 2008. február 12.)

Kotälla v. the Netherlands ügy (7994/77. 1978. május 6.)

Einhorn v. France (2011. július 19.)

Vinter and others v. UK ítélet 93.§ (6609/09, 130/10, 3896/10. 2012. január 17.)

Egyéb:

Complex Online Jogtár – Btk. Kommentár

Corpus Iuris Hungaricii DVD, Csemegi-kódex

